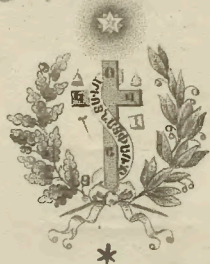

348

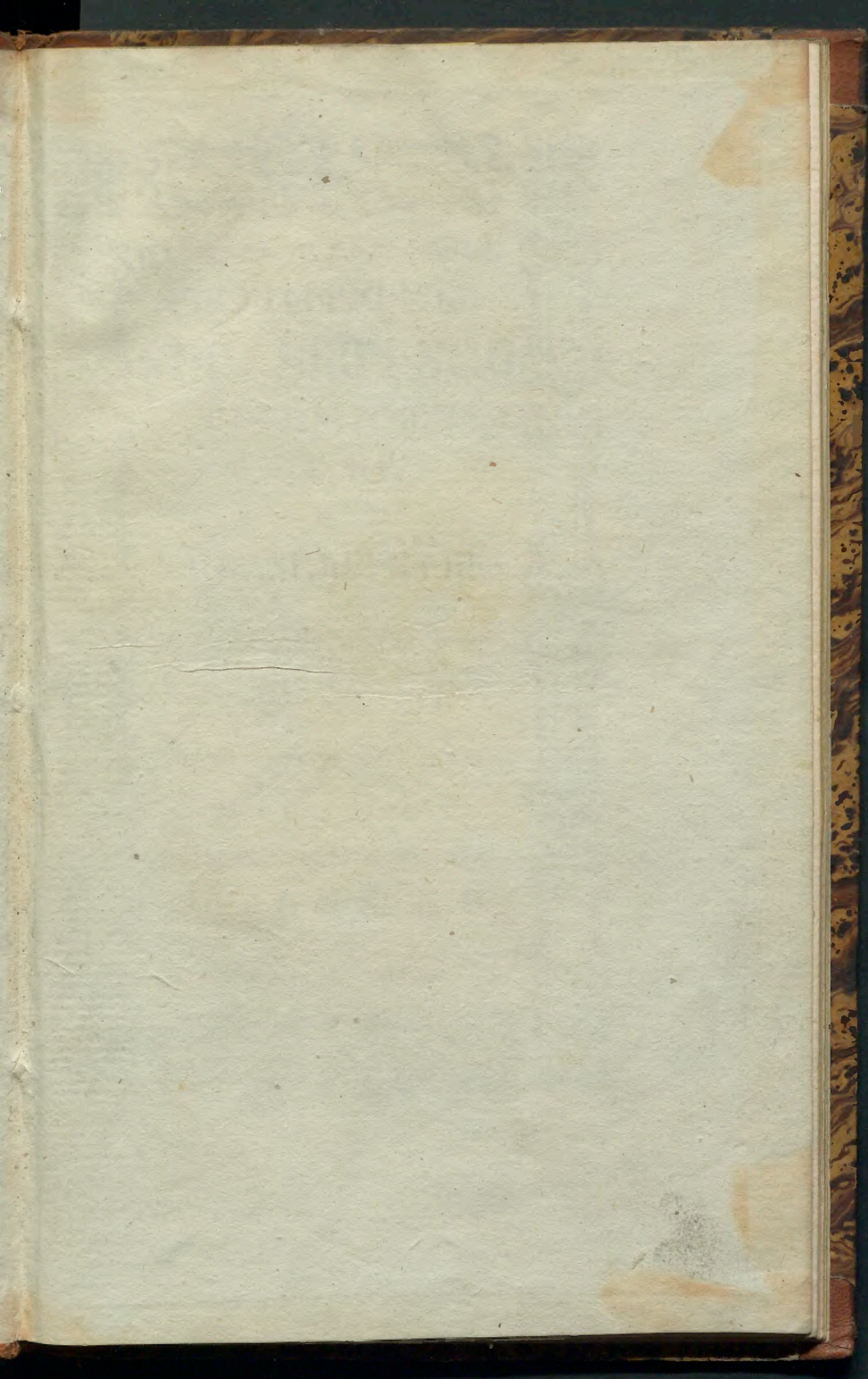

nr. 348

545

155

ԱԼԼԱՀԸՆ ԱԶԻԶ ՔՈՒԼՈՒ
ՔԷՕՄԻԻՐՃԵԸՆՅ

ՏԷՐ ԿՈՄԻՏԵՍ

ՔԷՀԵՆԵՅՆԸՆ

ՎԵՐ ՔԻՐ՝

ՎԷ

ՆԷՀԵՏԵԿՈՒԹԻՈՒ՝

Եւզրաթը Ք.Վ.Ք.Երեանց Գ.Իրա-
պայծառ Ստեփաննոս Վար-
դապետութեն, ԸՆ՝

Պատմա օգտակարա ղեկութի ղիմտաւ,

ՎԷ Խաբճը ԷԷՆ՝

ՍԷ՝ՆԷ՝ 1798՝

Թ Ր Ե Ս Տ Տ Է՝

Սխիթարեանդարըն ՊատմաՀանէսյնտէ
Մաւպաշրըրըն Իզնի ԷԷՆ՝

Ի Լ Ք Ք Ի Լ Լ Ո՞ :

Տէր Կոմիտաս Քահանայնրն նահատակ օլմասը՝ զուհուր էթտի Իսթամպօլտա 1707 սէնէտէ, Հոկտեմբերին 25 ինտէ : Պու ազիզին Լլահա մաքպուլ օլմասը, վէ ինսանլարա բարի իպրէթ վէրմէսի՝ պունտան աշխբարէ կէօրիւնիւր, քի օ կիւնտէն չա՛ պու կիւնէտէք՝ տէյիլ եալընըզ ուղղափառլար իշինտէ, եա՛ հէր Սիլլէթին մապէյնինտէ՝ երանելի, սի, եվլիա, նահատակ, վէ մարտիրոս իսմ իլէ սէօյլէնտիքտէն սօնրա, ազիզ Գերեզմանը հէր Սիլլէթէ զիյարէթ եերի օլմուշտուր, վէ չօք իլիմտար ատէմլէր օնուն նահատակութիւնու եազմըշլար պու կիւնէտէք : Պու ալիմլէրին պիրիօի Վ. Հ. Սատթէոս վոգպետ՝ լուսահոգի Սիւնթար Լքբայնրն իլք աշակերտլէրինին պիրի, Տի Կոմիտասըն թութուլմասընր, Վէզիր Տիվանընա չըքմասընր, վէ նահատակ օլմասընը թէքմիլ եազմըշտոր : Իքինճի՝ թօթաթլը հէր Գրիգոր նամ առաքելական քարոզիչ : Իւշիւնճիւ՝ ճէվահիրճի Սաղաքիա չէլէպի : Տօրտիւնճիւ՝ էնկիւրլիւ տերացու

Եղիազար : Պէշինձի՝ յեղբոսեան Յոհաննէս
 շէլէպի՝ Եթալիանձա Հեքեայեթին տէ : Լնձա-
 մընտա Ս . Հ . Սիբայէլ վգտ Զամհանց Հայոց
 Պտմուհուն Եւշիւնձիւ հատորունտա Տրկոմի-
 տասըն հեքեայեթինի եազար : Ս Ե Լաքին նիձէ
 զիբր օլան Հ . Ս ատթէոս՝ վերջաբանուիունտա
 պէյլէ սէյլէր : * Պիզ պու քըտար արատըք
 ,, սահէհինի , վէ պիլտիկիմիզէ կէօրէ եազ-
 ,, տըք , Եկէրէլ սայրը քիշի տահի վուքուֆտար
 ,, օլուփ Թահքիքինի եազարսա՝ պիզէմ քու-
 ,, աուրումուզու աֆիտէր ॥ , զանն իտէրսին քի
 պու սրբակրօն՝ վէ պիլմ քիշի միրգարէուի Ետիփ
 պէյլէ եազմըշտըր . զիրա նիձէ քէնտինէ չօք
 Իհտիզալը շէյլէր մալիւմ օլմաորդընտան՝ օն-
 տան սօնրա եազանլար Հ . Ս ատթէոստան ալըփ
 եազտըքլարընտան , չօք շէ՛ Տր կոմիտասըն՝
 կէրէք վարքընա միւթալիք , վէ կէրէք նահա-
 տակուհունա , օնլարա տախի պէյան օլմամըշ-
 տըր : Պու Էձիլտէն ձիւմլէօինին պատմուիու-
 քուսուր կէօրիւնիւր : Իքինձի՝ սէնէլէր պէյան
 տէկիլտիօ օլ հեքեայեթլէրտէ . նէ Թէմալ ,
 պիլմէք իստէրսէք հանկը սէնէ Տր կոմիտաս
 ուղղափառ օլմուշ , նէ վաքիթ Լըուսաղէմէ
 կիթմիշ , նէ քատար օնտա էյլէնմիշ , նէ՛ վա-
 քիթ Գործք սուաքելոցու ոտանաւոր Էթմիշ ,
 ողբունու նէ Էձիլտէն սէյլէմիշ , քաշ տէֆա
 հափիզ օլմուշ , նէ՛ քըտար զէման կիզլէնմիշ
 Էվլէրտէ՝ վէ մէյտանա չըքմըշ , պուշլարըն
 ձիւմ-

Ճիւմլէսի՝ եա հիչ եօքտուր իշարեթ էթտի-
 կիմիզ պատմութի եազանլարտա. եախօթ ազ
 չօք վորսա՝ վաքտը վէ սէնէսի իլէ եազըլմատը-
 ղընտան օքուեանլար ֆէսֆէստէ քալըրլար :
 Լյ իմտի պու քըտար քարըշքըլը տէֆ իթ-
 մէք իչին եէնիտէն թահքէք վարքընր . վէ նա-
 հատակուիունու ազիզ Տըկոմիտաս Քէնչնըն
 եազմաղա միւրատ էթտիք : Ս է ներէտէն չը-
 քարտըղըմըզ սիվալ օլունուրնա՝ պիլտի-
 ըիզ . շէյլէ քի պիւր թիւրլիւ ֆէսֆէսէյէ
 եէր քալմազ : Իմտի պիլմէլի քի պու էնա-
 լէրտէ իհտիզա էթտիկինտէ եսկի քիւթիւք-
 լէրի եօքլամաք ազիզ Տըկոմիտաս Քէնչնըն
 սինսիլէսինէ , վարքընա , նահատակուիունա ,
 միւճիւզաթլարընա միւթալիք օլան շէյլէրի
 տույմաք իչին՝ քալաթա Սօլլասընըն վէրտիկի
 իլամըն սահիհ սիւրէթինի պուլտուք . Տէր
 կոմիտասըն քէնտի էլ եազըսը օլարաք Հո-
 մատաքի օղլունա եազտըղը մէքտիւպ պուլուն-
 տու . Երուսաղէմ մեծաւորու Ս էնթայօլ Բա-
 թէրանըն Տէր կոմիտասըն շահատէթլիկինէ
 եազտըղը մէքտիւպ էլիմիզէ կէլտի . Փրանսըզ
 Լյ չիսինին 1707 սէնէտէ Հոմայա եազտըղը
 մէքտիւպ մէյտանա չըքտը . Պէյօղլունտա սէ-
 րայ ժամընըն Ս էծաւորու Յակինթոս Բա-
 թէրանըն 1701 սէնէտէն՝ 1707 սէնէյէտէք
 Փրանսատաքի Ս էծաւորունա , վէ Փրանսըզ
 Ս էզերինէ պու մասլահաթլար իւզերինէ
 եազ-

եազտըղը մէքտիւպար հազնէ կիպի պուլուն-
տու. էնձամընտա լ'թանաս վոդպետին կիւ-
նիւնտէ՝ Տէր կոմիտասըն սինսիլէսինէ, վէ
վարքընա միւթալիք եէմինլի վէ քեամիլ ատեմ-
լէրին շահատէթլիկի հազըը էլիմիզտէ իտի.
պունա քէզալիք Վ անքլարտա օլան քիւթիւկ-
լէրին ճիւմլէսինտէ աղ չօք շէյ պուլուփ՝
ճիւմլէսինի ոռպար էտիփ պու Պատմուիու
եազտըք ճիւմլէսինն արզուսունու տէֆ իթմէք
իչին: Պայաղը թիւրք տիւնտէ եազմամըզըն
պայիսի պուտուր, քի չօք քիշիլէր քէնտի-
լէրինին աղնամասը իչին՝ ըէձա էթտիլէր քի
պու լիսանտէ եազալըմ:

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

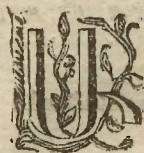

Պատկերը քեզիւր ըմբռնող ՏՐ հոսիտաւ քուճաւ
նայի նստաւազին, և ծառային աստուծոյ:

ՊԵՐՏԵՆՆԻ ՊԵՊ:

ԸՆԷ ՏԷ ԿՈՒԴԿԱՍ ՎԵՐԱՆԱՅՆԸՆ ՍԻՆԻԼԵՍԻ:

Թանաս վրդպետ հռոմկայ Լպիսկոպոսու՝
 Տը Կոմիտաս Թողնու Սպանեօլ Թերճի-
 ժանը Պարոն Կոմիտաս իլէ պերապեր չօք զահմէթ շէք-
 տիլեր աղիզ նահատակըն սինսիլէսինի Թէքմիլ պուլմաղա,
 պիրազ վաքիթ սիւրտիւ պունլարըն զահմէթի: Լաճա-
 ժընտա Լսթամպօլտա օլան իհտիարլարտան, վէ Տը Կոմի-
 տասըն եաշլը Թողունլարընտան սօրուփ սիվալ էթտիկ-
 տէն սօնրա, պիրազ քիթապլարտան տահի շէյ պուլուփ՝
 վէ Պալըքլըտա Վէօմիւրճեանց սինսիլէսինին մէզար Թաշ-
 լարընը Թէֆտիշ էտիփ՝ սահիհ պուլտուլար, քի չօքան
 դարըն սիֆտահընտա, եանի 1600 սէնէտէն սօնրա Լպին
 շէհէրինտէն Սերգիս իամնտէ պիր քիշի զատէ Վէօ-
 միւրճեանց սօյունտան Լսթամպօլա կէլմիշ. պու Սեր-
 գիստէն՝ Նահապետ տօղմուշ. Նահապետտէն Սարտիրոս
 տօղմուշ. պու Սարտիրոստան պիր քրզ էվլաթ Լրէնէ իս-
 մնտէ՝ վէ իւշ էրքէկ էվլատ տիւնեայէ կէլտի. եանի
 Լրեմիա Վէօմիւրճեանց, Կոմիտաս Վէօմիւրճեանց,
 վէ Սարտիրոս Վէօմիւրճեանց. պունլարըն փէտէրի
 Սար-

Սարտիրոս Վահանայ խոի . Լորեմիա՝ Լւագ. սարկաւաք
սք՝ Կերգ ժամընտա . Սարտիրոս Վահանայ օլուի՝ Լճա-
ծին ժամըն Լւագ. քահանայսր օլտու . վէ Կոմիտաս տահի
Վահանայ օլուի՝ սուլու Սանաստրը թապիր օլունան սք
Կերգ ժամընըն Լւագ. երեցի օլտու : Իշտէ պու Տր Կո-
միտաս օլ ազիզ Վահանայ տրը Լլահտան իւկիւթէնմիշ .
պու ազիզին վարքընը, վէ նահատակուիւնու եազաճաղըզ
Լորեմիա՝ Տր Կոմիտասըն պէջիւք քարտաշը, Լորեմիա չէ-
լէպի թապիր օլունուրուտու , օքումուշ ատէմ՝ Միլէթի-
միզին իչինտէ , վէ պիւթիւն Խթամպօլտա ատը սայրըը
քիշի : Վ. Հ. Սիբայէլ օնուն չօք մէթհինի էտէր իւ-
չիւնճիւ հատորուխտա : Պունա քեզպիւք՝ Բէօմիւրճեանց
սօյունտան ալիւմ Վարդապետէր չըքմըշտրը : Խմտի սա-
հիհտիր քի Վէօմիւրճեանց սօյու պէջիւք վէ ատը
պէլի սինսիլէիտի Խթամպօլտա :

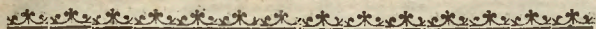

ԻՐԻՆՃԻ ՊԵՊ :

Եւէլ Տր Կոմիտաս Վահանայ նըն Լէնճ Եաշնպա Բերպիլէ
օլտար :

Ինտի Խթամպօլտա Վլանկա սէմթինտէ 1656
սէնէտէ Լլահըն ազիզ քուլու Կոմիտաս՝ նամտար
Վէօմիւրճեանց սօյունտան , եանի տր Սարտիրոս Վա-
հանայտան վէ Յուլիթատան , տիւնեայա կէլտի . տահա
չօճուղիքէն պազի նշանէլէր կէօրիւնտիւ իւղէրինտէ , քի
պէյան իտէր խոի նիճէ Լլահ էֆէնտիմի թաթը նա-
ղար իլէ պաքրի եարատմըշտը պու ազիզ ճանը : Լրտա-
քին սըֆաթը պարկեշտ վէ թաթը պաքըլը . թա-
պիւթճէ միւյըմ վէ քաղաքափար . զէյն աշըքըլը ալէ .
վէ հոգևոր շէյլէրէ օլ քըտար հափէսլի , քի հէր ալիւմ
քիշիւտէն պիր ալիւմ սէօհպէթ իշիթմէք արղուսինտէ խոի
վէ

վէ՛ նէ՛ քրտար հոգևոր քիթապլէր օքուրսա՛ տայմա օ՛
քուտուղունու Ֆիքրինտէ զափտ էթմէկէ չապալարրտը՝
վէ պիրտէ թմլը սէսէ մայիք օլտուղունտան հոգևոր Շա-
րահնլարը վէ՛ճաղլարը չօք տէֆա սէջլէտիկինտէն, էզպէր
էջրէնմիշտի։ Էր քիշի աղնայապիլիւր պէջլէ ազիզ
էվատըն ճահիլլէք երլլարը նիճէ կիննահսըզ կէջէպիլլիւր
ալէլ խոսուս հին և նոր կտակարանա օլ քրտար սէվտա
վէրմիշտի, քի չօք ատէմլէրին շահատէթլիկինէ կէօրէ
հէմէն տէյէպիլլիւրիզ քի տիլտէն պիլլիւրտի։ Պու թարզ
արզուլէր վէ հավէսլէր իլէ իլք երլլարընը կիննահսըզ
կէշիւրիվ Լլահհըն ազիզ քուլու՝ տահա եօլունճա գրոց
աշակերտ օլմաք իշին, նիճէ Տը Կրիգոր թարիֆ էտէր
պատմուլթիունտա, անթէպլի Սինաս վէքպտէ աշակերտ
օլտու։ Վերականուլթի վէ Ղարտամանուլթի դասը ալ-
տըքտան սօնրա՝ պիրազտա փիլիսոփայական իլիմլէրէ
հավէս պրաքտը։ վէ Լճաբանուլթիու տախի էլէ կէթի-
րիվ թէմիզ Ֆիտան կիպի ալէմին իշինտէ սէշիլլիւր իտի։

ԻԼՁԻՒՆՆԻՒՄ ՊԵՊ՝

Ելել Տը կոմպոսըն Վահանայ օլմաք։

Պու թարզ թէրպիյէ օլան եիկիթ հէր նէ թիւրլին
մէճլիստէ պուլունսա՝ էթրաֆըն եիւրէկին հէլպիթ
քէնտինէ չէքմէլիտի։ վէ հատտէ պէջլէ օլտու։ զերա
տահա տիւննայա կիրմէմիշտի կերէք հըսըմ՝ աքրէպէլէ-
րի, կերէք տօստլարը արզու իտէրլէրտի պու ազիզին
Վահանայ օլմասընը։ Իմտի թէզվարի Վայսէրիտէն
կէլմէ Զուռի իսմինտէ պիր կոյս Վըզ իլէ նշաննայլի պը-
սակ էթտիրտիլէր։ Ո՛հ չօք վաքիթ կէշիւրմէլիվ թագթ
առաջնորդու կիրակոս եպիսկոպոստան Վահանայ էթ-
տիրտիլէր ճիւմլէնին լայլք կէօրմէսի, վէ իստէմէսի իլէ՛
Նոր՝

Նորընծայըղընըն իւր երլարընտան նէ թիւրիւ քարի
 իպրէթ վերտիյիսէ ժողովուրդա՝ պունտան աղնայապիւ-
 ըիւլ . քի չք գէման կէշմէտի՝ Լադ-քահանայ օլտու սք
 Ղեորգ ժամնաւ : Չօք եէմնելի շահաթլար իքրար էթմիշ-
 լերտիւր , քի Տր Կոմիտաս քարոզ վերտիյի վաքիթ՝ ժամտա
 զանն օլունուրտու քի Յօհան ասկերբերան սէջլէյօր .
 վէ օլ տերէճէտէ այէֆլէնիրտի եիւրէյի՝ քի քէնտիսի աղ-
 լերտի , վէ Ճէմաշէթիտէ աղլէտիրտի . այլէ խուսուս
 չարչարանք իւզերինէ կտակ սէջլէտիկինտէ՝ Տէր սէմթ-
 տէն քօշարլարտը իշիթմէկէ պու ազիզի . վէ ժ մտա
 քարապալքտան օթուրաճաք եէր պուլունմաղտը . պուն-
 տան տախի պէյան տըր Տր Կոմիտասըն այլթ քարոզիչ
 օլմատը , քի նիճէ հիքեայէթինի եազանլար թարիֆ իւ
 տէրլէր պէյիւր պիր քըսկանճըք կիրմէյէ պաշլատը էլ
 սայրը Վահանայլարա՝ շէյլէ քի ներէտէ սէօհպէթի
 օլուրսա , աչաղը վուրուրլարտը , վէ ժողովուրդուն նա-
 զարընտան տիւշիւրմէկէ ճահտ իտէրլէր իտի :

ՏԻՉՕՐՏԻՒՆԱՂԻՒ ՊԼՊ :

Ընէլ Տէ Կոմիտաս Վահանայնըն ուսպտխտա օլմաւ :

Ըլա՜հ էֆէնտիմիզին եօլարը պիր ճանը քէնտիւնէ
 չէքմէտէ՝ թաւճիւպտա պրաքըր ինսանը . Տր Կոմի-
 տաս լլա՜հ էֆէնտիմիզտէն ալտըղը տաղնդլարը իշէթ-
 տիկի՝ եսրլէրտէ՝ Լյժմիաճին Կաթուղիկոսու իլէ Լոսմա
 Լայրապետի պէյիւր պիր տօսալուք էտէրլէր , շէյլէքի
 օնիքինճի Խննովկենտիտա հայրապետտէն կիւզէլ պիր ա-
 թուս իէշիէշ օլունուր Վահանայետ Կաթուղիկոսա 1699
 սէնէտէ : 1698 սէնէտէ տէ մայիսին 8 ինտէ Սուպհի նա-
 մինտէ Սէլքիսեդ վարդապետ Պատրիարք օլուր Խաթմա՜
 պօլա . օն պէշ այ պատրիարքլըք էտիփ ուղղափառութի
 քա-

քարոզել էտէր. վէ պունա քանահաթ էթմէյի արա-
 րորուկլարը տախի ուղղափառնա երիւտիւր յամլարտա
 1699 սէնէտէ Հուլիսին 23 իւնտէ Ս'ելքիսեղի աթո-
 ռունտան տիւշիւրիւմ' քիւրտիստանը Ս'իթար վարդա-
 պետի Պատրիարգ էտէրլէր. պու տախի Ս'ելքիսեղին
 էօրուննա կիտէր, շէօյլէ քի պու իքի Պատրիարգլարն
 կիւնիւնտէ պէօյիւք Ս'արդապետլէր կէրէք Լ'ծածին ժա-
 մընտա, վէ կէրէք սը Կէորգ ժամընտա հէմ քարոզ
 վէրիւրէրտի, հէմ Պատարաք էտէրլէրտի: Պունլարն
 պիրիսի նամուար էրզիւրիւմիւ Լ'ուպելեան Խաչատուր
 վարդապետիտի վրօփականտա թարիֆ օլան Վարդապետ
 ուշաղը: Պու Խաչատուր վարդապետիտի Կահապետ
 Վաթողիկոսա զիքր օլան աթոռու կէօթիւրէն. վէ ալիմ
 ատէմ օլտուղու' քիթալլարնտան մալիմ օլտուքտան
 մատէ՝ Ս'իթար Լ'բբայնըն տախի սիրելի տօստու իտի.
 վէ Ս'իթար Լ'բբայտա պու կիւնլէրտէ Խաթամպօլտա
 իտի, վէ յամլարտա քարոզ վէրիւր իտի: Տէր Կոմի-
 տասա քի չօճուքլուքտան բարի հավէս վէրիւմիշ իտի
 ալիմլէրլէ կէօրիւշմէք, վէ օնլարտան իմաստութի էօյ-
 րէնմէք, թէզ վարի պէօյլէ ալիմլէրտէն իպրէթ ալբի'
 նէ բըտար Հոճմա վարդապետուիունա քարշը շէյ վարդա-
 ճիւմլէսինի պարքըփ, ուղղափառլըզը քապուլ էթտիք-
 տէն սօնրա՝ պաշատը ժողովուրդունա տախի քարոզել
 էթմէկէ, նիճէ քալաթա Ս'օլլասընըն Լ'լամընտան աշի-
 քետարէ կէօրիւնիւր՝ պու սէօզլէրինտէ. * Ս'էսհէպի Լ'ը-
 ,, մէնիտէն խուրուճ վէ տինի Լ'ֆրէնճէ տուխուլ. վէ այնի
 ,, էֆրէնճի իճրա, վէ նիշէսին տախի իզլալ, վէ Ս'իլէթի
 ,, էրմէնիի իզլալէ պայիս օլուի ||, ևն: Պու Լ'լամըն
 թէքմիլինի կէօրիւրիւզ օնսէքիզնճի Պապտէ:

ՊԵՇԵՆՆԻ ՊԵՊ:

Ուղղափառութիւնն սերպետարանի Իսթամպուլում:

Սխիւթար Պատրիարքը քաղաքը քի թէքրար Ս'ել-
քիսեդ վարդապետի Պատրիարք էթափէր. Ի-
քիւնձի տէֆա Պատրիարք օլմասը Ս'ելքիսեդին՝ տահա
զիատէ սերպետարան վերտի ուղղափառարա, շէջլէ քի
զինն օրունուրտու ալ վաքիթտէ պիւթիւն Ս'իլէթ Հո-
մա դաւանութիւնն աշխարհ քապու իտէճէր, Վէ
Հաոտա աու էսնատէ, եանի 1701 տէ պաշլատըրար Ֆը-
րէնկէճէտէն քիթապլար թէրձիւմէ էտիփ պասմա էթմէկէ
Խսթամպուլտ: Վէ քրիստոնէական վարդապետութի,
Թոփմա գեմքացի թապիր օլան քիթապ, Ստաթութիւն,
Խոհումն վերուց, Բուրաստան աղօթից, և այլն, ճիւմ-
լէսինն քօյնունա պուլունուրտու: Պու քըտար
ուղղափառարուն սերպետարանի հէլ հէլլէթ պիր քափկա
չըքարաճաղըտը Խսթամպուլտ. վէ այէջլէ սէվինձի
կիւնլէր քարա եասա պոթաճաղըտը. վէ լաքին նիճէ
տէնիզտէ կէզէն՝ կիւզէլ հափայը կէօրիւնձէ Ֆըլթընայը
ուղաք պէլլիլէր, պունա քէզալլէքտէ ուղղափառար
ըտահաթըք վաքաինտէ՝ Ֆըլթընայը կէօզէտէմէտիլէր:
Խտիրնէ աուաջնորդու Խփրեմ վարդապետ իքի տէֆա
Պատրիարք օլմուշտու Խսթամպուլն 1684 տէնէտէ, վէ
1692 տէնէտէ: Խմոթ Խսթամպուլուն թէվաթուրլու հա-
սիլլէրինի ալտըքտա՝ պիր Ֆըլասանտ արարըտը Ս'ելքի-
սեդ Պատրիարքը քաղաքումաղա, վէ քէնտիսի Պատրի-
արք օլուփ՝ իւշիւնձի տէֆա պիր էյի նիզամ վէրմէկէ:
Իշէր պու թաթիքտէ իքէն Խտիրնէտէ իւշ թանն Տէրտէր
Խփրեմ վարդապետ իլէ հաւատք իւզէրինն սէօհպէթ
իտէր իքէն, Տէրտէրլէր Հոմա դաւանութիւնն եան

A

չըք-

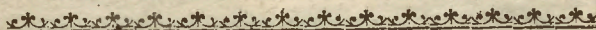
զըքարլար • Լփրեմ վարդապետ պունլարը նզովել էտիսի
Խաթամպօլա Մեքիսեդ Պատրիարդա կեօնտիւրտիւ ,
քի հէմ նզովել էթսին , հէմ քիւրէկէ քօսուն : Պատ-
րիարդ պու Տերտէրլէրտէ քապահաթ պուլմայրփ՝ ա-
րայա կիրիփ պարըշտըրմաք իստէտի . վէ չինքի Սէզիր
իլէ տէ կեօրիւշէճէք իտի Լփրենէյէ եօլճու օլտու իսէ՝
Լփրեմ վարդապետ հապեր ալլափ չափուք էթրաֆ փէյ-
տահ էտիփ Սէզիրէ պիր արզուհալ վէրտի Պատրիարդըն
ալէհինտէ . եանի Լըմէնի բաթրիկի Մեքիսեդ Լփ-
րէնճ մէսէպինէ տուխուլ՝ վէ Սիլլէթի երմէնէյի Լփրէնճ
տինինէ տավէթ էտէյօր տէյիլ : Պու եօլլիլ Մեքիսեդի
պատրիարդըրտան տիւշիւրիւփ՝ քէնտիսիքօլայճա պատ-
րիարդըլը ալտը :

ԱԼԹԻՆՆԱՐ՝ ՊԵՊ :

Հալաթանք պաշապը Խաթամպօլա , ապէս Տէր Կոմարտ
Քահանայ յուլը Երոտուղէն :

Լփրեմ վարդապետ հէմ Պատրիարդըլը ալտը Սէ-
զիրտէն՝ վէ տօղըուլտու կէլտի Խաթամպօլա , հէմ
Մեքիսեդին վէ իւշ Քահանայլարըն իլամընը ալտը
քիւրէկէ կեօնտիւրմէկէ : Պու շէյ փէք հօշ կեօրիւնտիւ
Սիլլէթէ , զըրա եիւրէյի քալքմըշտը , վէ պիր պէջիւք
ֆըռսանտ արարտը պիր խոռվուի չըքարմաշ : Իմտի
եէնի Պատրիարդա արքա վէրիփ պէջիւք պիր հալաճանք
աշտըլար Խաթամպօլուն իչինտէ . վէ ըստ կէլէնի՝ Քա-
հանայլարտան , վէ աշխարհականլարտան թուլթուրուփ
աթտըլար քիւրէյէ . պու հալաճանք պաշապը 1701
սէնէտէ Սեպտեմբեր այընտա : Լփրեմ Պատրիարդ իս-
տէրտի Խաչատուր վիպտի էլէ կէթիրմէկէ , լաքին քապիլ
օլմատը . Սիլլէթար Ըբբայը չօք արատը , վէ թէսկէրէլէք

եազոր, լաքին տուզաղա տիւշերէմէտի. ազիզ ՏՏ Կոմիտաս Վհնյ՝ կեօրտիւ քի քէնտինէ պիր թիւրլիւ սէլամէթ եօլու եօք քաշմատէն մատէ, պիր կէմիյէ կիրիփ քաշոր Երուսաղէմէ կիթաի: Աէ լաքին Ֆրոթընատան քաշ տըմ տէրքէն՝ տօլույա թութուլտու. զիրա Երուսաղէմտէ տալի ըռահաթըք պուլամատը: Պիր կիւն ծնտա պիր քաշ Աարդապետէր իլէ սէօհպէթ իտէրքէն՝ արթըք էքսիր սէօյլէմէյէ պաշլատըլար Հոօմա Հայրապետէրինէ, ժողովքըլարա, եանի՝ ուղղափառուիա տիլէրինի ուլաթ տըլար իսէ՝ Տէր Կոմիտաս տայանամայրի քարջ տուր տու, վէ քիթապըլարտան վկայութի կէթիրէրէք ծըլարն աղզընը քափաթար իսէ, հիճապ էտէճէք եէրտէ՝ հիւ ճիւմ էտիփ ազիզին իւզէրինէ, սիլէ իլէ, եումրուք իլէ տէօյաիւքտէն սօնրա՝ սաքալընը տալի եօլուփ՝ հօշուն տու Խաթամպօլա վարտըքտա սէնի քիւրէկէ ամտըրմաք պիզիմ պօշնումուզուն պօրճու օլտուն, տէտիլէր: Պու Աարդապետէրին պիրի Իզմիրլի հօհաննէս վէպետ իտի, օքի սօնրա Լեւտիք Պատրիարքըն կիւնիւնտէ Լթոռվալ օլուփ նէլէր իլէտի Խաթամպօլտա՝ կէօրէճէղիզ, վէ սօ նունտա Պատրիարք օլուփ՝ ՏՏ Կոմիտասըն պաշընը քէս տիրտի:

ԵԼՏԻՆԱՂԻ ՊԼՊ.

Եւէլ ՏՏ Կոմիտաս Քաթանայ Երուսաղէմէն իլօմիթ Խաթամպօլա:

Տէր Կոմիտաս Խաթամպօլա կէլէճէք օլտու իսէ՝ Երուսաղէմ Սեճաւորու Աէնգայօլ բաթէրա պիր մէքտիւպ վէրտի Խաթամպօլ Սեճաւորունա: Սէքտիւ պիւն սիւրէթի պուտուր: * ՏՏ Կոմիտաս ուղղափառ էր, մէնի Քահանայ, պու սիւ եէրէ կէլիփ ուղղափառըլը մէրտլէք իլէ ջատագովէլ էթաիկիւնտէ՝ Լըմէնիլէր չօք է.

,,եղիցեմ վերտիքտէն սօնրա պու մէմէքեթտէ , քօրքաւ
 ,,որը քի խաթմայօլա վրտըղնտա քիւրէկէ աթօրլար, լին
 ի վրեմ Պատրիարգ կիւն պէ կիւն հալածանք աթէշինի
 ալէֆլէնտիրմէտէ խի . վէ լաքին նիճէ զօրլու էօրքէ ,
 եա քէպքին իւրիւզկեար չօք սիւրմէզ, Սիլլէթ հօշնութ
 օլմայլւփ քալտըրտըլար պատրիարգլըքտան 1702 սէնէտէ.
 վէ եէրինէ Լւետիք վարդապետի Պատրիարգ էթտիլէր
 Լւետիք Պատրիարգ պիրազ միլայիմ կէօստէրտի քէն
 տինի , վէ հատտէ նիճէ . Հակինդոս եազար մէքտու
 պունտա 1702 սէնէնին Սեպտեմբերին 21 ինտէ, սէօզ
 վէրտի ֆրանսըզ լչլչիսինէ քիւրէկտէքիլէրին Ճիւմէսինի
 քուրթարմաղա . պու խայլըրը հապէր սէվինտիրտի ուղ
 ղափառլարը . վէ աղիզ Տէր կոմիտաս Վահանայ պէօյլէ
 սէվինճլի հապէրլէրի ալլփ Նորունաղէմտէն կէլտի իս
 թամպօլա . Սէլլաքին խաթմայօլա կիրտլիսէ մէմէքէթի
 ըռահաթ պուլմայլւփ կիզլէնտի էվտէ, վէ տըշարը չըք
 մատը, զիրա Լւետիք վիճպետ՝ եա սէօղիւնտէ տուրմատը
 եա սէօղիւնիւ իճոա էտէմէյիփ՝ քիւրէկտէքիլէր չըքմա
 տըլար : Տր կոմիտասըն տիւշմանլարը հապէր ալլփ իս
 թամպօլա կէլմէսինի՝ չօք տուզաքլար քուրտուլար թութ
 մաղա, վէ էլէ կէթիւմէնին քապիլի օլմատըլտա՝ Հաքիմ
 իզնի իլէ էվնի պասըփ թափան իչլէրինի , վէ մաղազա
 լարը արատըլար, լաքին պուլմատըլար խմտի տօքուղ այ
 քափանտը քալտը՝ էնճամընտա չօք փարա թէլէֆ էտիփ
 մէյտանէ չըքտը : Պուլլարըն Ճիւմէսինի քէնտիսի Տէր
 կոմիտաս եազար Հոսմատա քիօղլունա, պիլտիրմէք իչլն
 նէ թիւրիւ կէօնիւլ էզապլէրի չէքէրտի տիւշմանլարը
 նըն էլլնտէն : Վլահըն աղիզ քուլու պու տօքուղ այ
 լըք վաքիթի պօշ կէշիւմէմէկ իչլն՝ էվտէ կիպլի իքէն
 Պորճք առաքելոցու ոտանաւոր էթտի : Պու արալըքտա
 խաթմայօլտա պէօյիւք պիր քարըշըքլըք զուհուր էտիփ՝
 1703 սէնէտէ սուլթն Մհմէտի թահտա օթուրթտուլար
 ըտա, Սուլթան՝ մէրհամէթ էտիփ նէքըտար քիւրէկտէ վէ
 հափիլզտէ ասէմ վարըսա էզատ էթտի : Տիւլիլէ թապիր

օլունմաղ նէ՝ պէօյիք սէվինճ օլտու ուղղափառլարս
պու հափիղէրին քուրթումաւը . վէ աղիզ Տէր Կոմիտաս
Վահանայ պու սէվինճ իլէ ոտանաւորլարընը թէմիզ-
լէյիթ՝ պասմա էթտիրտի Իլթամպօլտա . նիճէ քէնտիսի
նաբլ իտէր յառաջաբանութիունտա :

ՍԷՐԻՑԻՆԱՂԻ ՊԵՊ :

Տէր Կոմիտասն Բէշար Խէլէնիէն :

Պիրազ ըռահաթըք պուլտուք տէրքէն ուղղափառ-
լար՝ թէքրար քօրքմաղա պաշայտլար . նիչին
քի Լէտիք Պատրիարգ՝ Լթոռակալ էթտի Իղմիրի
Յօհաննէս վարդապետի : Լզիզ Տէր Կոմիտաս Վահա-
նայա մալիմ իտի պու Սրճպետին էօրքէսի , վէ Ֆէյիլի
թաալիլէթի . իմտի լաղըմ՝ կէօրինտիւ քէնտիսինի կիզ-
լէմէք . վէ եանըմատը , նիչին քի 1703 սէնէտէ Լէտ-
տիք Պատրիարգ քալքտը Լտիրնէյէ կիթտիլիսէ , Յօ-
հաննէս վարդապետ քէնտի իստէտիկի կիպի Իրէյիղլիկ
էթմէկէ պաշատը . վէ չօք քիշիլէրէ զարար վէրտիք-
տէն սօնրա՝ իշիտիլմէտիք իշիէր թութտու Խոթամպօլտա :
Իլք էվէլ էմր էթտի աթէշէ եաքմաղա նէ քրտար հո-
գեօր քիթապլար պասըմըշտը Խոթամպօլտա Սեքիսեդ
վարդապետին պատրիարգըղընտա . Ստածութի , թուլ-
մա գեմբաղի , Բուրաստան աղօթից , և այլն : նիչին քի
պու քիթապլէրտէն Ֆոհէնկիկ քօքար տէր իտի : Իքինճի
Լծածին ժամընըն Սեղանլարընը երաքաթար , վէ Լուսա-
ւորիչ խորանընը հատտէ Լպիսկոպոս տէյիլիքէն՝ քէնտի-
սի օծեղ էթտի , նիչին քի՝ նիճէ քէնտիսի տէր իտի ,
պու Սեղանլար Ֆոհէնկէրին , վէ Լոմալըլարըն՝ եանի
ուղղափառլարըն , Պատարագ էթտիլի իչին՝ մէքրուֆ օլ-

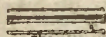
տու տէյիւ : Իւջինճիւ՝ սբ Գէորգ Ժամննն խորաննն
նէրէտէ աղիզ Տր Կոմիտաս Վահանայ Պատարագ Ի-
տէրիտի՝ Թէմէլինտէն երքտը. Պատկերքլէրինի երթմտը՝
խորանտան էնտիրտի : Պունա քէզալք պըրա կիրմյէ-
ճէք իշէր ԹուԹտու. պունարըն ճիւմէսինի Վ. Հ. Սի-
քայէլ վարդապետին իւջինճիւ հատորնտա 742 քեա-
հատինտա հէր քիշի օքույապիլիք : Պու քըտար սէր-
պէստլք՝ տէյիւ Յօհաննէս վարդապետէ, եւ Լեւտիք
վարդապետէ տախի զարարը օլաճաղըտը, վէ ըռահաթ-
լըղնը քայպ էտէճէղիտի, վէ պէօյլէ օլտու. զիրա Լ-
ւետիք վարդապետին հէմ պատրիարգլըղնը ալտըլար,
հէմ սիրտիւլէր. վէ Կայծակ տէնիլէն Գալուստ վարդա-
պետի՝ Պատրիարգ էթտիլէր : Գալուստու տախի քալ-
սըրտըլար աղ վաքթին իշինտէ, Եերսէս վարդապետի
Պատրիարգ տիքտիլէր :

ՏՕՒՈՒՆՈՒՆՆՈՒ ՊԼՊ:

Եւէլ Տր Կոմիտաս Վահանայ պիրալ վաթիլ հայրանա
չէրէ Խնէ Խնէնպի :

Եւ իճէ Հ. Յակինդոս մէքտուպունտա եաղար, կէրէք
Գալուստ Պատրիարգըն, վէ կէրէք Եերսէս Պատ-
րիարգըն կիննտէ ըռահաթլըք օլտու Խաթմպօլուն
իշինտէ. նիշին քի քիւրէկտէքիլէր քուրթուլմուշուտու
էվէլինտէն : Իղմիրլի Յօհաննէս վարդապետ աթոռա-
կալըղնտա չօք շէյ էթմիշիտի, լաքին քիւրէկէ քիմնէյի
քօմատը. վէ Լեւտիք վարդապետին սիրիւպմէսի պիրաղ
քօրքու վէրտի վիպետլէրէ, վէ իլէրի օլան աշխարհական-
լարա : Իմտի աղիզ Տր Կոմիտաս Վահանայ պու արալքըտա
մշտանա չըքրվ պիրաղ կէզտի. վէ քէնտի որդիլէրինի
կառավարիլ էթտի : Սէ լաքին նիճէ հալմանն տօլու-

լուղունտան տայմա պիր քայ, եա պիր ֆրոթընա քոր-
քուլուր. պունա քեզալքտե Միլէթին եւրէյի քալք-
մըշտը, վէ Սարդապետէրին ֆիքրի քապարմըշտը,
իմտի եէնի պիր ֆէսաթ չըքաճաղը կէօրիւնիւրտիւ.
Ըւետիք վարդապետ սիւրկիւնտէիտի, լաքին եւրէկի
Հանդարտ տէկիլիտի. վէ թէքրար Պատրիարգ օլմայը ար-
զուլէրիտի: Ըլա՛հ է ֆէնտիւմիզին էմրիլէ օլուր հէր շէյ՝
Ըւետիք վարդապետ նէ էթտի էթտի, իքինճի տէֆա
Պատրիարգ օլուր Իսթամպօլա 1705 սէնէտէ. պիր
նը քըտար պատրիարգլըք էթտիքտէն սօնրա՝ տէֆա
սիւրիւլտի Իսթամպօլտան 1706 սէնէսի Սայիսին 20 ին-
ճի կիւնիւ. պու սիւրկիւնէ կիթմէսինտէ՝ էթրաֆըն էլ
թութմասըիլէ, վէ ա՛հէ քուվէթիլէ, սիւրկիւնէ մա-
հէլ եէրինէ կիտէճէք եէրտէ՝ Գոանսայա քաչտը:
Սէ լաքին պիր Հալաճանքա սէպէպլըք վէրտի, քի տիւ-
նեայը շաչըտը. զիրա տույուլտույուսա՝ աքապինճէ
Բիւլհանճը տէնիլէն Սարտիրոս վիպետ՝ օ քի Պատ-
րիարգ օլմուշուտու Ըւետիքտէն սօնրա, Սարի տէնիլէն
Սատթէոս վարդապետ իլէ՝ օ քի 1692 տէ պատրիարգ-
լըք էթմիշիտի Իսթամպօլտա, իքիսի պիրտէն քիւրէկէ
կիթտիլէր: Սէ պունլար իլէ պէրապէր էլլի քիշիտէն
զիատէ՝ քիսի քիւրէկէ, քիսի զընտանա քօնտուլար:
Պու մասլահաթ տէկիլ եալընըլ Իսթամպօլտաքիլէրի,
եա պիւթիւն (սմանը թփրաղընտա օլանլարը պէջիւք
եասա պաթըրտըքտան սօնրա՝ հէր քիշինին եւրէկիին
պիր քօրքու, վէ պէյնինի պիր քարա տիւման պաղէ-
միշիտի, վէ պիլմէղէր իտի պու քավկանըն սօնու նէ-
րէտէ քարէր վէրէճէկինի:

ՕՆՈՒՆՃՈՒ ՊԼՊ:

Լէլ ՏԷ Կոմիտաս Վահանայ Էլտէ Կէլէնի՛ Ողբանոս
Եսպար:

Եւ իճէ պիր իշկիւզար Խրէյիզ տայմա հափնըն թէպտիլ
օլմասընը կէօզէտիփ՝ թէտարիքտէ պուլունուր
քաֆիլ պիր քազէյէ ռաստ կէլմէմէք իչին, պունա քե-
զալիք տէ՝ Լլահըն ազիզ քուլու Տը Կոմիտաս օյանըք
տուրուփ՝ պէօյլէ վաքիթլէրին ֆըռթընալարընը կէօզէ-
տերէք՝ քափկա քօփտույուսա, վաքիթ կէչիւմէտէն
սաքլանտը: Վէնտիսի սէլամէթտէ իտի, լըքին եիւրէկի
ըրահաթըք պուլամայրփ՝ ճանը սըքլէթ իչինտէ իտի •
զերա կէօզիւնին էօյիւնտէ կէօրիւրտիւ պու քափկատան
նէ իրէղիլլէք օլաճաք Սիլլէթէ, նէ ճանլար շայ օլաճաք,
վէ նէ դայթազըութիւն մէյտանա կէլէճէք: Պիր կիւն
պէօյլէ ֆիքիւրլէրին սըքլէթինէ տայանամայրփ՝ պիրազ
թէսէլլա օլմաք իչին, պիր սէփկիլլիւ տօստու ուղղափառ
Վահանայ իլէ սէօհպէթ էթտիլինտէ եիւրէկի քալքա-
րաք տէտի: (նիճէ եէմինլի վէ քեամիլ ատէմլէր շահա-
տէթլիք էթմիշլէրտիր Լթանաս վիպետին կիւնիւնտէ,)
եա տօստում, պու աթէշ՝ պէօյլէ պիր աթէշտիր քի,
քայրը պիր շէյ իլէն սէօնմէզ • ֆաքաթ պիր ափուճ քան
լազըմտըր: Պունու սէօյլէյիփ պիր ազ տուրտուքտան
սօնրա՝ թէքրարլատը սէօհպէթինի • Էկէր Լլահ էֆէն
տիմիզ պու պիր ափուճ քանը պու աթէշի սէօնտիւրմէք
իչին պէնտէն թալապ իտէրսէ՝ եղիցին կամք նի: Պէօյ-
լէ ֆիքիւրլէր իլէ եիւրէկիւնին տալկալարընը կէչիւրիտի:
Սէ Լըբեփա մարդարէ կիպի պու տէֆա սաքլանմասընտա՝
կիւզէլ պիր ողբերգութիւն եափրփ՝ քէնտի արասընտա
կէօզէրինտէն եաշ տէօքէրէք սէօյլէրիտի:

ՕՆ ՊԻՐԻՆՆԻ ՊԵՊ .

Եղև Տ՞ր Կոմիտաս Վահանայնն Ողբում :

Չիւնքի ազիզ Տ՞ր Կոմիտաս Վահանայնն թէքմիլ
վարքընը եազընօրուզ , մինասիպտիր քի Ողբում
նուտա պու Վապտէ թէքմիլ քոյալւմ . իւք էվվէլ լէ-
զէթինի, ալմաք իչէն , իքինճիտէ վաքիթլէրին քարըշւք-
չըղընը՝ օնտան աղնայապիլիբիզ . վէ պուտուր :

Սողկողագին, գիմօք՝ զԼճոն իմ աւա ղեմ ,
և փղձկեալ 'ի սրտէս՝ լալով արտաս ունեմ ,
զազնոճութի Լճգիս՝ իմ յի շեմ ,
ոչ հանդուրժեալ սրտիս՝ լալով արտաս ունեմ ,
արտասունեմ , արտասունեմ՝ լալով արտասունեմ :

Ըրդ՝ ուր են մեր Խշխանք՝ կամ ուր երե ւին ,
ուր նոցա Տէրութիւնն՝ որ ոչ երե ւին ,
քանզի թողին զմեզ՝ որք և լալա գին ,
վն այն ողբամ լալով՝ և յորդ արտասունեմ :

Վանդի եղեաք գերի՝ մէք օտար Լճ գաց ,
ծաղը և արհամարհանք՝ մէջ համայն Լճ գաց ,
յամօթ և նախատինք՝ մեր բարեկամաց, վն այն նն :

Այ մեղաց մերոց՝ եղեաք տարա գիր ,
տար աշխարհիկ եղեաք՝ 'ի յօտար եր կիր ,
թափառական շրջեմք՝ իւր զցան և ցիր, վն այն նն :

Օարթիր Լորեմիս՝ և ողբս յօրի նէ՝ ,
արտասունօք ողբա՝ և զմեղ աւա ղէ՝ ,
զն կորովի Լճգն մեր՝ ողբոց արժան է. վն այն նն :

Ըռ ընդ քեզ ողբակից՝ մեր Խորենա ցին ,
լէր լալակից նմա՝ ողբով դառնա գին ,
աւաղ ախոս կարգա՝ մեր հայոց Լճգին, վն այն նն :

(ա.)

Խաղականաց զպարս՝ աստանօր կո չեա՝
 զժշոճառութիւն Լճգիս՝ նորօք դու ող բա՝
 թէ յորպիսի արանց՝ զրկեալիցէ սա . վնայն հին :
 Լաւ աշխատանաց՝ մեր Լուսաւոր չին՝
 զդաշինս նորա՝ քակտեալ քանդեցին՝
 և ամ Լճաց՝ ատելի ցուցին . վնայն հին :
 Վանգի եղեաք ծանակ՝ ի մէջ ատե լեաց՝
 ծաղր և արհամարհանք՝ ի մէջ դրա ցեաց՝
 ամօթ և նախատինք՝ մեր բարեկամաց . վնայն հին :
 Վանգի ի մէջ Լճաց՝ անոճանի է աք՝
 քան զաղնիճ ակունս՝ լուսափայլ է աք՝
 այսօր վն մեղաց մերոց՝ յոյժ տգեղացաք . վն հին :
 Խորե զսիրամարգս՝ միշտ ճեմէ աք՝
 պերճացեալ ի փառս՝ մեր զոճարճանայ աք՝
 այսօր յամէ՝ յոյժ թափուրաց . վնայն հին :
 Որպէս ծառս պտղովք՝ զարդարեալ է աք՝
 և զայն Տն Լճ՝ մատուցանէ աք՝
 այսօր յամէ՝ մէք թափուր գրտաք . վնայն հին :
 Վանգի բարձաւ ի մէջ՝ խոհականու թիւն՝
 ոչ դտանի ի մէջ՝ խոհեմ իմաստուն՝
 ոչ այր խորհրդական՝ ոչ ծեր իմաստուն . վնայն հին :
 Օգինի յիմարութե՝ համայն մէք ար բաք՝
 զպստոճիրան սիրոյ՝ բնաւ մոռացաք՝
 և ռսակալութիւն՝ զերեսնս մատնեցաք . վնայն հին :
 Կեղծաւորեալ դիմօք՝ զսէր սուտ ցու ցաք՝
 և ատելով զմիմեանս՝ ատելի դար ձաք՝
 սրբոյ Լուսաւորչին՝ ուխտին ստեցաք . վնայն հին :
 Խոռովութեց բանից՝ ունենդիր է զաք՝
 և խոհեմից արանց՝ բնաւ ոչ լը ճաք՝
 զխրատս իմաստնոց՝ արհամարհեցաք . վնայն հին :
 Վաեհիկք և անպիտանք՝ Լճգիս տիրեցին՝
 և զայրս աղնոճականս՝ զգետնի հա րին՝
 այնու զօրէնս մեր՝ աղաւաղեցին . վնայն հին :

Տգէտք և տմարդիք՝ քահանայա ցան,
 լիբք և ամբարտաւանք՝ զկարգս ստա ցան,
 և բանք Լոպքերոյն՝ աստանօր լըցան. վն այն ևն:
 Լաւ ժամանակիս՝ յոր ժամանե , ցաք,
 և ախոս մեր Լգգին՝ որ այսպէս տե սաք,
 քանդի այսօր հողոյ՝ հաւասարեցաք. վն այն ևն:
 Չոմանս բանտ մասնեն՝ զոմանս տուգա նեն,
 զոմանս բրածեծ առնեն՝ զոմանս կաշա ոեն,
 և զոմանս բռնուր՝ Հաւատոյ հանեն. վն այն ևն:
 Տին ասէ յարիցէ՝ Լգգ Լգգի վե րայ,
 բայց Լգգն մեր յարեան՝ միմեանց վե րայ,
 եղբայր զեղբայր մատնեաց՝ զլորէց Բհնայ. վն ևն:
 Համանգամայն բարձաւ՝ ահն անայ ին,
 ամօթ և պատկառանք՝ ՚ի սրտից նո ցին,
 և եղեն հաւասար՝ անամնոյ սեռին. վն այն ևն:
 Ընոճամբ Լուսաւորչին՝ յարաժամ պար ծին,
 իբր Օրինաց նորա՝ վրէժինդիր լե նին,
 և այնու զարտուղի՝ մոլորեալ մոլին. վն այն ևն:
 Դ մեր թոճականին՝ հազար հարիւ րին,
 յիսուն և հինգ թիւ՝ նմա կցոր զին,
 վասն աղէտի Լգգիս՝ բանք շարեալ հիւ սին,
 վն այն ողբամ լալով՝ և յորդ. արտասուեն:

Երաւան գկ:

Ինծեւրոցս մեղօք տառապեալ որդեացս անագութ ծը-
 նօշ հայր Գրիգորիոս, հայցմամբ աղօթիւք առ Հայրն
 երկնաւոր խնդրեալ կատարել զընթացս մեր ուղղափա-
 ռութիւն:

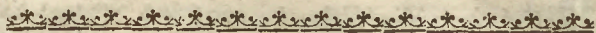
ՍԵՐՈՒՆ

ՕՆ ԻՐԻՆՆԻ ՊԵՊ:

Ընդ ՏԻ Կոմիտաս Վանանայնն էվնի պատմի հոգի
հիշելէ:

Պու եվկալը վաքիթէրտէ 1706 տէ Վիւհանճը
Թապիր օլան Սարտիրոս վարդապետն եերին
Սիրայէ վարդապետի Պատրիարգ էթտիլէր. օնու տախի
աղ վաքիթտէն սօնրա քալտըրիփ՝ էկինլի Սահակ վար-
դապետի Պատրիարգ տիքտիլէր: Պու Սահակ վարդա-
պետին պատրիարգը ընտա՝ նիճէ օլտուղու կիպի Թարիֆ
էտէր . Շահինդոս, աղիզ Տր Կոմիտաս Վահանայնն
տիւշմէնլէրի կէօրտիւլէր քի պիր երտան պերի Տր Կո-
միտաս մէյտանտա կէզմէյօր, պիր Ֆերման էթտիրիփ
1707 սէնէտէ էվնի պատուրար. վէ աղիզի էվնտէ պու-
լուփ՝ չօք իրէզիլ էթտիքտէն սօնրա, Սէօնզիւր աղա
Հափիզէնէ քօտուլար: Լաքին չիւնքի Լլաւ հփէնտի-
միզ քէնտի շնորհքունուն միւճիւլաթընր ինսանլարա
կէօստէրմէք իչին, վէ աղիզ քուլունու տիննա իւզէ-
րինտէ տահա զիատէ պէջիւթմէկ իչին՝ նահատակ օլ-
մասընր էլ սայրը վաքիթէ սաքլամըշտը, նիճէ կէօրիւ-
րիւզ. պիր քաշ կիւնտէն սօնրա ուղղափառլարըն նար-
տըմը իլէ՝ 500 ղուրուշ Թէլէֆ էտիփ քուրթուլտու
Հափիզտէն: Ս է սէջլէնիր քի Սէզեր էմր էթտի Տէր
Կոմիտասա, քի կիթսին Վիլիսէսինէ, վէ սէտիրինտէ
օթուրպուն սուլու Սանաստըրըն պաշ բարազը կիպի,
լաքին պունլարըն պիրիսի օլմատը. զերա Չամիշ-Փընտըք
տէնիլէն Տրտէրին պէջիւք քարտաշը չօքտան Լաւգ-քա-
հանայ օլմուշտու սը Կէորգ ժամնա. վէ հատտէ Տէր
Կոմիտասըն հըսըմլարը վէ տօստլարը պէջիւք պիր հէ-
տիլէ կէօթիւրտիւլէր Սահակ Պատրիարգա, քի պիր
տա-

տահա Տր Կոմիտասը ինձի թմեւին . վէ լաքին քապուշ
է թտիրէ մէտիլէր . գերա վաքիթ՝ վաքիթ տէյիլէտի . վէ
Պատրիարգ տախի պիլմէզիտի պու քապկալարըն սօնու
նէրէյէ վարաճաք : Վիւրէկտէքի վէ հափիզտէքի օլան
ուղղափառլար՝ Իմպոս ճանլարը կիպի քարանլըքտա
քալմըշլարտը , վէ քիմնէտէն քէրէմ կէօրմէտիքտէն մա-
տէ՝ քօրքուլարընտան աքըլարը զայ օլուրտու :

ՕՆ ԻՒՉԻՒՆՆԻՒ ՊԼՊ :

Տր Կոմիտաս Լէնէ սապանալ է վնտէ :

Ինչեր պու հալտէ իբէն Լւետիք վարդապետին է թ-
րաֆը օլան Հայլար պաքարլար , քի Սահակ վար-
դապետին էլինտէն պիւ իշ կէլմէյօր . վէ քէնտի իս-
տէտիքլէրի կիպի մէրամ իճրա էտէմէյօրլար , Բշէք-
սանդը Լշմիածին կաթուղիկոսունտան՝ Իշմիրըն Տօ-
հաննէս վարդապետի իստէտիլէր Խաթամպօլ պատրիարգ-
ըղընա : 1707 սէնէսի Սեպտեմբերին չ ինձի կիւնիւ
Տօհաննէս վարդապետ Պէրաթ ալլաի խըրխա կէյի-
նիի Պատրիարգ օլտու Խաթամպօլտա : Պունու էշիթ-
տիլիսէ Տր Կոմիտաս , չափուկ կիզէնտի . վէ էվինտէն
տըշարը չըքմատը . ալէլ խուսուս քէնտինէ պէյան իտի
պու Սարդապետին եիւրէկի : Լշ խնտի նիճէ իլք տէֆա
սաքըլանտը յուս Գործք առաքելոցու Ոտանտուր էթտի .
վէ իքինձիտէ Ողբունու եազտը՝ պու տէֆա քէնտինէ
Լլահատան տույ օլուի հաղըրըք կէօրմէկէ պաշլատը մար-
տիրոսլուղա : Պիր կէճէ թէպտիլ քըյաֆէթ քէնտի
խոստովանահայրը Ղամճը օղլու Տր Կարապետին էվինէ
կիթտի հէմ ճանընը թէմիզէմէք իչէն , հէմ պիրաղ
հոգևոր սէօհպէթլէրիլէ միսթարնլ օլմաք իչէն : Պու
Ղամճը օղլու Տէր Կարապետ չօք սէնէտէն պէրի մէյ-
տա

տանա չըբմայրի՝ Սամաթիա սէմթինոէ միսօնարըք
 իտէր իտի։ Ըգեղ Տէր Կոմիտաս Քաջանայ օ կէճէ
 ըույսարնաա կէօրտիւ քի պիր քըմըղը թադ քէնտի պա-
 շընա էնտի, վէ պիր պէյազ թադ Տր Կարապետին պո-
 շընա էնտի։ Լըքէն ցանրի տիւ շիւնիւքէն՝ Տր Կարա-
 պետ խայր օլա տէտի, փէք տիւշիւնճէլիսին՝ սէպէպի
 նէտիր։ Տր Կոմիտաս նաբլ էթտի խոստովանհայրընա
 կէօրտիւղիւ տեսիլքի։ Տր Կարապետ պիրազ տիւշիւն-
 տիւքտէն սօնրա՝ կիւլերէք ճէվապ վէրտի վէ տէտի։ Տէր
 Կոմիտաս՝ վաքտիմիկէ հազըր օլալըմ։ վէ լաքին սէնին
 փորձութիուն պէնիմքինտէն պէջիւք օլաճաք տըր, լա-
 քին քօրքուճ Եօք, զիրա տայանաճաք Եւրի պիլիւսին։
 Սէ պիրի պիրի իլէ Էօփիւշտիւքտէն սօնրա՝ կէճէ իլէ
 Տր Կոմիտաս տէօնտիւ էվինէ։

ՕՆ ՏԷՕՐՏԻՒՆԱՂԻ ՊԵՊ։

Իղճիլէ Յօհաննէս Պատրիարքըն իլէ պաշտմոտը, վէ
 ինսանլարըն գայիքիլէ։

Յօհաննէս Պատրիարք՝ չիւնքի տահա Մթռակալ
 իքէն օ քըտար նիւսիւպէթլի իլէլէր թուծտու,
 նիճէ կէօրտիւք սէքիղինճի Պապտէ, շիմտի Պատրիարք
 օլտույուսա՝ Եուլարսըղ ասլան միսալը մէյտանէ չըքտը։
 Կաթուղիկոս սահապ իտի, Սիլէթ պաշընտա իտի,
 քէնտի Եիւրէյինտէ տէ հազըրըք վարիտի ինթիքամ ալ-
 մակա. իմտի թէղվարի աճճէ քուպէթիլլէ՝ Էթրաֆը Էլէ
 ալլփ, պաշխատը քիւրէկէ վէ հափիղէ ատէմ սօլտուր,
 մաղա։ Սէ տօքուզ քիշինին ալէհինտէ այրը Ըղզուհալ
 սունտու Սէզլիլէ՝ քաթլ Էթտիրմէք իլին, պու տօքուզ
 քիշինին ատլարընը պիլմէք քիմքի իստէրսէ՝ Սիլքայէ-
 լին պատմութիւնտա պուլուր (Հոփուր Գ. Լըլէ 751.)

Հօհաննէս Պատրիարք մերամբնա կէօրէ տալայը հէմ տիյնէթտի, հէմ եիւրիւթտիւ, վէ տօքուզ քիշինին քաթլ օլմակա սիծիլի քէսիլտի: Պու եապը հապէր նիճէ եայլ ըտըյրտա խսթամպօլուն իչինտէ զանն օլունտու քի պիււ թիւն մէմէքէթ ալաղա քալքմըշտը, սէյիրճիլէր՝ հէր Միլէթտէն, վէ հէր ճինստէն, տօքուզ քիշի թէսլիմ օլ մուշ, քանարայա կիտէր քօյուն միսալը, թափօր իլէ կիտէրլէրտի: Հօհաննէս Պատրիարգ քէնտիսի վէ եթրաֆըրլէ պիր թիւրիւ ալայ կէօստէրիրտի, տօքուզ քիշինին հըսըմլարը շօճուքլարը վէ տօստլարը ֆիղանլարը իլէ թաշ օլան եիւրէկլէրտէն կէօզ եաշը տէգըտիւրիւրլէրտի: շէօյլէ քի վէղիր Քեահեասը ծնտան կէչէրքէն օլ քատար ֆիղանա տայանամայլուի՝ նիճէ թարիֆ էտէր Միքայէլ, հէմ աղատը, հէմ Պատրիարգա թաղիր էթտի: Պունա քէզալքէ հէր Միլէթտէն թիւրլիւ պէ թիւրլիւ նէլայրք սէօհպէթլէր վէ սէօզլէր աթարլարտը Լյումէնի Միլէթինէ, վէ սէֆիլէրին էօլիւ միւնէ սէպէպ օլանլարա: Պաշլատըլար ճէլլաթլար իլք էվիլէ Սարը թապիր օլան Սատթէոս Պատրիարգըն էլլէրինի պաղլամաղա, պու սէֆիլ սաթըրը կէօրտիւ իսէ տիւշտիւ, ծնա պաքըփ պիրի տաշա տիւշտիւ, նէթիճէ տօքուզուտա պիրի պիր արտըսըրա տիւշտիւլէր: շէօյլէ քի պիր թանէ պիլէ պուլունմատը մէրտիկ իլէ էօլիւմիւն քապուլ էթմէկէ, վէ մարտիրոսլուք պսակընը քայպ էթտիքտէն սօնրա, Հն էֆէնտիմիզլին օրէնքինի ուրանալ օլուփ՝ օլքըտար տիւնեա ալէմին իչինտէ, հէր պիրիսին սօնու նէ օլտուզու նէ մալիմ օլտու:

~~~~~

ՕՆ ՊԵՇԻՆԱՆՆԻ ՊԵՇ:

Լէլ ՏԲ Կոմիտաս Քահանայնը լուսնալար:

էր քիշի կէօզիւնիւն էօյիւնէ կէթիրէ պիլըր նէ թիւրլիւ քէզալքէթ օլտու պիւթիւն Միլէթէ պու մի:

միսիւնի իշխողմէտիք մատտէ . պու միսիւնի եօրֆիւն տե-
սիւ եռամուշաթմատըքտան մատէ Պատրիարքըն եօր-
քէսինի՝ տաճա զիտտէ եիւրէք փէքլիղինէ տիւշիւրիւսի
չէվերտի եօրքէսինի աղեզ Տէր Կոմիտաս Վահանայնրն
իւղերինէ . իմտի կէճէնին սաճաթ իւշիւնտէ քէնտիսի
Յօճաննէս Պատրիարք Տրտերլէր իլէ վէ աշխարհական-
լար իլէ թէփտիլի քըյաֆէթ Գապիթ ատէմլէրի իլէ
Տր Կոմիտասըն քափուսունա վարլի, Տր Կոմիտասը իստէ-
տիլէր : Ըլլահըն աղեզ քուլու փէնճէրէյի աշլի ճէվապ
վէրինճէյտէք՝ քափույու զօրլայլի աշտըլար, վէ իշէրի
կիրտիքլէրինտէ՝ Տէր Կոմիտաս պունլարը քարշլայլի
տէտի, Տր Կոմիտաս պէն իմ . պունու տէր իքէն՝ Յօճան-
նէս Պատրիարք եօրքէ իլէ իքի սիլէ վուրտու աղեպէն եիւ-
ղիւնէ, շէօյլէքի՝ իքի տիշինի եէրինտէն սէօքտիւ, վէնա-
քասընտան թութուփ՝ եփտէն տըշարը չըքարտըլար, վէ
ալլի կէօթիւրիւրքէն հափիզէ Չամիչ-Փընտըք թապիր
օլան Տրտերին քափուսունտան կէչէր իքէն, օնտա իշլի
կէթիթիթտիրիփ քէյֆլէրինի չաթտըքտան սօնրա, պաշլու-
տըլար զէֆքէ ալմաղա՝ Ըլլահըն քուլունու . հէրքիշի աղ-
նայապիլիր, նէ՝ թարզ եօլսուզ սէօճպէթլէր օլուր էօյլէ
պիր մէճլիստէ, վէ նէ՝ թիւրլիւ ճան աճըտաճաք սէօղլէր
իլէ՝ ճիլէրինի եաքմայա կիւնահարզըն՝ եօլար քուլանըլըր :
Պիրազ օնտա էյլէնտիքտէն սօնրա՝ կէօթիւրտիւլէր ,
Սէօնղիւր աղա հափիզինէ թէսլիմ էթտիլէր , վէ ըրա-
հաթլանմայա կիթտիլէր , էրթէսի կիւն չարշամպա՝
Սէզիր տիվանընա չըքարմաք նիլէթի իլէ : Տր Կոմիտաս
պուքըտար իսկէնճէյի սապրիլէ չէքիփ՝ Ըլլահա տուվա
իտէրտի . վէ չօք տէֆա՝ պունու սէօյլէրտի : Տէր մի՝
համարիր սոցա զայս մեղս , զի ոչ գիտեն զինչ գոր-
էեն :

ՕՆԵԼԹԻՆՈՐ ՊԵՊ:

Եղև Տէր Կոմիտաս Բաղանայր չբարբառար Սէղեր Գե-
լանուն :

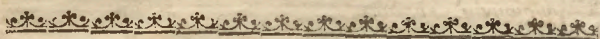
աշան սապահ օլտու չարշամպա կիւնիւ Հոկտեմ-
բերին 22 սինտէ , պիրիքտիւր Տըտերէր , վէ
աշխարհականլար՝ Պատրիարքարանա , վէ ծնտան կիւթ-
տիլէր Փաշա քափուտունա . վէ հափիզտէն չըբարբի
Տը Կոմիտասը՝ չըբարբար Սէղեր տիվանընա , չօրուլու
Լիւ Փաշանըն հուզուրունա : Պիր թերաֆտա Հօհան-
նէս Պատրիարք էթըրաֆը իլէ , օ պիր թերաֆտա Տը Կո-
միտաս եալընը՝ սուչու , վէ քապահէթլի կիպի՝ կէօզ-
լէրինի եերէ տիքմիշ տուրուրտու : Պատրիարք պիր Եր-
զուհալ հաղըր էթմիշտի , սունտու Սէղերէ . Երզու-
հալի օքուտու պէօյիւք լուէսկերէճի . Երզուհալտէ պէօյլէ
եաղըլըլտուր : Պաղկիլէրի Լյումէնիլերտէն՝ Լաֆրէնճ մէ-
սէպլինէ սիւլիւք էտիփ՝ աղա ու տէտէլէրինիլն մէսէպլինէ
քարշը օլմուշլար վէ Գոռէնկլէրլէ պիր օլուփ՝ ( )սմանը
տէվլէթինէ սար օլմուշլար , վէ ճէմահէթի տախի սաղ
էտիյօրլար . պունլարըն ճէմահէթ պաշըսը՝ բարա Կո-
միտաստըր . եկէր պունուն հաքընտան կէլինմէզսէ՝ պիւ-
թիւն Սիլլէթ էլտէն կիտէր , պու էճիլտէն էրմէնի Բաթ-
րիկի միլլէթճէ ըէճա էտէր , պունուն՝ վէ պունա պէն-
ղէրլէրին՝ տինեատան վիճուտինի քալտըրմաղա , քի
քուտուր Սիլլէթ սատըքանէ ըէյա օլտուն Տէվլէթէ :
Երզուհալ օքունտուքտան սօնրա՝ Սէղեր սօրտու Բաթ-
րիկէ , պէօյլէ՞ միտիր . օլ վաքիթ Տըտերէր , վէ ճէ-
մահէթ չաղըրշտըլար՝ պէլի էֆէնտիմ պէօյլէ տիր . մա-
պալը պիղլիմ պօյնումուզա , քաթիլէ վաճիպ տիր : Սէ-
ղեր էյրի կէօզիլէ Տը Կոմիտասա պաքըրփ տէտի . Բա-

B

բաղ :

բազ , նէ տերսին Բաթրիյն շէքեայեթինէ . Ճէվապ
վերտի Տր Կոմիտաս , Էֆէնտիմ պոնյարն կիւնահընա
իւհաք օլմոր իստեմէզէնիզ , պու Թարզ քապահաթ
իշէմէմիշիմ , պոնյար քարեղէրինտէն իփտիրա էտիօր-
լար . զերա պէն Լյումէնիյիմ , վէ Վրիստիանըմ , վէ հա-
րաճկիւզար րէեայըմ . պունու տէյիփ՝ քօյնուտան Հա-
րաճ քէհատընը չըքարտը : Տահա սէօհպէթի պիթիւմէ-
տէն՝ չաղըըշտըլար , Էֆէնտիմ սէօյլէթմէ պունու .
Սիլլէթի պաշտան չըքարտը , Էօլիւմէ միւսթահաքտոր :
Լամր Էթտի Սէզեր Թէքրար հաիիզէ քօմաղա Տր Կո-
միտասը :

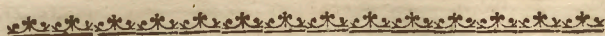

ՕՆ ԵԼՏԻՆՃԻ ՊԸՊ .

Եղև Տր Կոմիտաս Վահանայը Էօլիւրպիւլէր քալաթա
Սօլտարնա :

Բերշէմպէ կիւնիւ Տիվան օլմատըղընտան՝ Սէզեր
Սիւֆտիյէ ատէմ կէօնտերիփ ֆէթվա իստէտի
պու մատտէ իւզէրինէ , քի քէնտի քալպինի ըռահաթ
Էթսին սիճիլ քէստիյինտէ . չիւքի Լյումէնիլէր հեր հէլ-
պէթ Տր Կոմիտասըն Էօլիւմիւնիւ իստէյօրլար : Սիւֆ-
տիւտէն պիր Թիւլլի ֆէթվա չըքմատը , մէսէպ տա-
վատընա քարըըմակ քէնտի մէսէպլէրինէ քարըը օլտու-
ղունտան : Լիլ սայլը Սահքէմէլէրէ հապէր Էթտի
Սէզեր . օնյարտանտա պիր Ճէվապ ալամատըղընտան .
Պատրիարզը վէ Տր Կոմիտասը քալաթա Սօլտարնըն տի-
վանընա հէվալէ Էթտի : Պատրիարզ Թաքըմիլլէ վէ Տր
Կոմիտաս կիթտիլէր քալաթա Սահքէմէսինէ , օնտա տա-
խի Երզնահալինի օքութտու Պատրիարզ , Էանի կէնէ օլ
շէքեայեթի Էթտի : Սօլա տէօնտիւ տէտի Տր Կոմիտա-
սա , նէ տերսին բաբազ . Ճէվապ վերտի Ելահըն քուլու՝
Է՛

Քֆէնտիմ պու շէյլերտէ պէնիմ քապահաթըմ եօր ,
 նիւն քի՝ պէն Լյումենիյիմ , Քրիստիանըմ , վէ հարաճ
 կիւզարըմ : Սծլա օ վաքըթ Քալաթատան պիր քաչ ա-
 տէմ կէթիրթտի սիվալ էթմէք իշին նիճէ պիլերլէր
 Տր Կոմիտաւր՝ Լյումենի՝ մի , Ֆուէնկ մի . օնլար շահատէտ-
 լիք էթտիլէր Լյումենի օլտուղունա . իմտի կերի չէքիլտի
 իսէ Սծլա՝ Լյումենը վէրմէտէն , Հայլար պաշկա թիւր-
 լիւ քապահաթլար պուլարաք , վէ ահճէ իքլար էտէրէք՝
 Սծլանըն կէօյնիւնիւ նափլի՝ տավալարընը տիյնէթ .
 տիլէր :

ՕՆ ՍԻՐԻՕՒՆՆԻ ՊԸՊ :

Ընկէ Տր Կոմիտա Քաշտնայնըն Լյումենըն Էպպլանաք :

Լյումտի հաքիմի ելէ ալըփ Զօհաննէս Պատրիարք՝
 շիքեայէթիւնի քապուլ էթտիրփի , շահատա քալ-
 տը տավա . ալթը Տրտէր , վէ ալթը աշխարհական իլէրի
 կէլիփ շահատէտլիք էթտիլէր . նիճէ Լյումտա կէօրիւ-
 նիւր , վէ պուտուր ասը Լյումըն սիւրէթի :

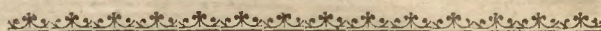
Սէպէպի Թահրիւր հուրուֆ օլ տուր քի

*Սահմիյէյի Խաթամպօլ վէ Թէվապիինտէ Լյումենի
 ,, բաթրիկի օլան ( ) վաննէս վէլէտի Գիրգոր նամ աահիպ
 ,, մէճլիսի Խաթիրի լազըմիթ Թէվքիրտէ մահմիյէյի մէզ-
 ,, պուրտէ սուլու Սանաստըր քէնիսէսի բարաղլարըն-
 ,, տան Քօմիտան վէլէտի Սարտիրոս նամ բալաղ իլէ
 ,, սահաթճի Գիրգոր վէլէտի Լիլիա , վէ քույումճու
 ,, Պէնկ Լըուի վէլէտի Խաշատուր , վէ ճիկերճի Քրի-
 ,, զօստուր վէլէտի Գիրգոր նամ Լյումենիլէր մուվաճէ-
 ,, հէսիստէ Թասվիրի տավա էտիփ մէրքումուն բաքա
 Քօ .

„ Վօմիտաս, վէ Գիրգոր, վէ Լրուծին Սէսհէպի եր-
 „ մենիսն խորուծ, վէ Տինի էֆրէնճէ տուխուլ, վէ այնը
 „ էֆրէնճի իճրա, վէ Նիչէսին տախի իղլալ, վէ Սիլլէթի
 „ երմէնիյի իղլալէ պախս օլուփ, վէ մերքում Շիկերճի
 „ Վրիգօստուր տախի Տինի էրմէնիսն խորուծ խալուփ,
 „ էֆրէնճ օլսն Լչրմէնիլէր իլէ կէօրիւշիփ, վէ Վէնի-
 „ սէյէ կէլմէմք իլէ օլ տախի Լչֆրէնճ օլմակլա, մերքու-
 „ մունտան սուալ օլունուփ թաքրիլէրի թահրի օլուն-
 „ մաք մաթլուպումտուր տէտիքտէ, ղըպպէս սուալ մեր-
 „ քումուն բաբա Վօմիտաս վէ Գիրգոր վէ Լրուծին
 „ Ճէվապլէրինտէ խուսուփ մէղքուրի պիլքիւլլիյէ միւն-
 „ քիր, վէ մերքում Շիկերճի Վրիգօստուր իսթինթաք
 „ օլունտուքտա, Վէնիսէտէ պու աշվալէ մութաալլիք
 „ պազի քիլէլիմաթ օլունուր տէյու՝ իքի այ միքտարը
 „ Վէնիսէյէ վարմատըղն իքրար, լաքին Տինի էֆրէն-
 „ ճէ տուխուլին ինքճար խոճէք, Բաթրիքի մերքում-
 „ տան պերլէճճի մուֆուսալ միւտտէասին միւպէյինէ
 „ պէյլինէ թալէպ օլունտուքտէ Տինիլէրինտէ ուտուլտէն
 „ օլուփ, սապիքիզ զիքր սուլու մանասթըր Ուաշիպլէ-
 „ րինտէն, վէ Ճէմահէթինտէն բաբա Լիօր վէլէտի Լս-
 „ վատուր, վէ բաբա Սահակ վէլէտի Օվաննէս, վէ
 „ բաբա Լիքրսան վէլէտի Գիրգոր, վէ բաբա Լորահամ
 „ վէլէտի Սիքայէլ, վէ բաբա Օվաննէս վէլէտի Պօհօս,
 „ վէ բաբա Ուսէփ վէլէտի Լիօր, վէ Խայի վէլէտի Էօհ-
 „ րէթ, վէ Լսվատուր վէլէտի Լարիճան, վէ Օվաննէս
 „ վէլէտի Սերգիլ, վէ Վրիստաքէս վէլէտի Վրիստաքէս,
 „ վէ Օհան վէլէտի Սանուկ, վէ Օվաննէս վէլէտի Գիր-
 „ գոր, վէ Լսվատուր վէլէտի Սանուկ նամ Լչրմէնիլէր վէ
 „ սալիլլարի լի էճլիս շէհատէ մէճլիս շերա հաղիրուն
 „ օլուփ. հարիլ իսթիշհատ ֆիլ վաքի մերքումուն Վօ-
 „ միտաս վէ Գիրգոր վէ Լրուծին Սէսհէպի էրմէնիսն
 „ խորուծ, վէ Տինի էֆրէնճէ տուխուլ, վէ այնի էֆ-
 „ րէնճի իճրա, վէ Սիլլէթի էրմէնիսն Նիչէսին իղլալ,
 „ վէ իսթիլալէ պախս օլմուշարտըր. վէ մերքում Շի-
 Ը 2 կեր-

„ կերճի Վրիգոստուր տախի Վենիսէյէ կէմէյիւի Տինի
 „ էրմէնիտէն էֆրէնճ օլանլար իլէ ուլֆէթ վէ սուհպէթ
 „ իտէր, պիզ պու խուսուսա պու վէճ իւզըն շահատէթ
 „ լէրիզ շէհատէթ տախի իտէրիզ տէյու հէր պիրի է
 „ տայի շէհատէթի շէրիյէ էյլէտիքլէրինտէ ղըպպէ ըի
 „ այէթի շէրայիթիւ քապոււ շէհատէթլէրի հայսիզն
 „ քապուլտէ վաքի օլմակըն մա վաքաա խըխսէն լիմէ
 „ քալ քէթպ օլունտու ֆի յէվիս սաւին մին շէպանիւ
 „ մուազգէմ լի սէնէ թըսա աշէրէ վէ միէթէ վէ էլֆ ॥

ՕՆ ՏՕՐԱՌԻՉՈՒՆՈՒ ՊԼՊ:

Լ.Է.Լ ՏՐ ԿՈՒԴԱՍՎԱՆՈՒՆՈՒՆՈՒ ՎԵՐԱՊ ՄԵՎԵՐ ԿԵՐԱՆՆԵՐ
 ԶԱՆՆԱԿԱՆ ԶԵՆՈՐԱՊ:

Պու հէօճճէթի՝ եանի Խլամը ալըի, աղիզ ՏՐ ԿՈՒ
 միտաս Վահանայը կէօթիւրտիւէր հափիզէ,
 վէ քէնտիլէրի սէվինէրէք եէյիի իշմէյէ պաշլատըրը
 միւճտէ վէրէրէք պիր պիլըլէրինէ էօսիւր քտտիր էտէրէք
 միւրատըրմըղա էրտիք տէյի: Լ.Է.Լ ՏՐ ԿՈՒԴԱՍՎԱՆՈՒՆՈՒ
 Վահանայը թուլտուքլարը կէճէ, ճ՛ամճը օղու ՏՐ ԿՈՒ
 րապետին տախի էվինի պասըփ՝ նիճէ: Սէրայէլ թարիֆ
 էտէր, օնու տախի Սէօնղիւր աղա հափիզինէ քօմուշլար
 տը . եօքարտա կէօրտիւք նիճէ պու աղիզ Վահանայ՝
 աղիզ ՏՐ ԿՈՒԴԱՍՎԱՆՈՒՆՈՒ խոստովանահայրը իտի: Իմտի Լ.Է.Լ
 հըն աղիզ քուլունուն եիւրէյի Լ.Է.Լ մուհապպէթինտէն
 ալէֆլէնիփ՝ պաշլատը հազըրլըք կէօրմէյէ մարտիրոս
 լուղա . չաղըրտը եանընա ՏՐ Կարապետի, վէ պիր ընդ
 հանրական խոստովանանք օլտու ջերմեռանդ կէօղ եաշք
 իլէ վէ պաղըլէրին թարիֆինէ կէօրէ՝ լայը տախի օլտու
 Սրբութիւն ալմաղա օ կէճէ. վէ պէզլէ տուվատա կէչիրտի
 քէրշէմպէ կէճէսինի: Ուրբաթ կիւն Յօհաննէս Պատ
 ըի-

րիարգ ալայ իլէ Վափույա կէլտիղնտէ՝ Լըահըն ա-
զիզ քուլունու հափիզտէն չըքարրփ կէօթիւրտիւլէր
Վէզիրին տիվաննա: Տափայա տուրաճաբլարը վաքիթ՝
Վէզիրին իհտիզալը իշի տիւշիւփ Տիվանը պրաքտը իշէ-
րի կիթտի իսէ, մուրաֆա էրթէսի կիւնէ քալտը, եանի
շաբաթա. իմտի թէքրար տէօնտիւրտիւլէր ազիզ Տը կո-
միտաս Վահանայը հափիզէ, ներէտէ պէջլէ պիր տու-
վայա տուրտու. * Լա թաթը (Յոււմ) սէն պէնիմ Լը-
,, Լահըմնն, քուրթարըճըմնն, վէ պէնիմ քաղպի քուվ-
,, վէթիմնին, վէ ումուտում սէնսին, սէն պու ուրբաթ
,, կիւնիւնտէ չարչարել օլտուն, վէ պէնիմ իշին Խաչ
,, իւստիւնտէ էօլտին. պէն լայըք օլամատըմ սէնին
,, էօլիւմին կիւնիւնտէ՝ սէնին իշտիկին բաթակտան իշ-
,, մէկէ. պու ճիւմէյիլէ քուվվէթլէտիր պէնի, պէնտէ
,, լայըք օլայըմ հանկը սահէթտէ իստերսէն քանըմը
,, տէօքմէյէ: Պու տուվատան սօնրա՝ իւշ ալպաթաշ-
լարընը չաղըրրփ, եանի՝ Կրիգորու, Յարութիու, վէ
Վրիստոստուրու՝ պաշատը ընլարա էօյկիւթ վէրմէկէ.
տիւնեանըն ոչինչ օլտուղունու, Լըքայուի փառքընն, վէ
մարտիրոսլուղուն ազիզլիկինի պիլտիրտիքտէն սօնրա՝
տէտի. * Վօրքմայըն օղուլար, պիլիրիմ քըլըճըն ատը
,, եալընը՝ ինսանը իւրքիւտիւր. լաքին պիր թաքիքէ
,, քօրքույա, վէ էզէյէթէ պէտէլ՝ Լըքայութիտա պսակ
,, հազըրլանմը տըը ॥

ԵՒԿԻՐՄԻՆՆԻ ՊԼՊ.

Լէլ Տէ կոմիտաս Վահանայնն էօլէմէ Լայնն օլմասը:

Զինքի Տը կոմիտասըն թութուլմասը, իրէզիլ օլ-
մասը, Օպիթ քափուլարընա կէօթիւրիւլմէսի,
Թըպը (Յն էֆէնտիմիղն չարչարանքլարընա պէյնդէր:

Եւրբաթ կիւն տախի կատարել օլայրտը նահատակութիւն՝
 հէր խոսուստա պէյնզէր օլաճալըտը Զնուն Էօլիմիւնէ:
 Խմտի շաբաթ կիւնիւ հոկտեմբերին 25 ի՝ Ղեմետրիոս
 Մարտիրոսուն կիւնիւ՝ տէգբիւլտիւլէր սիրիւ իլէ ազիզ
 Տը Կոմիտաս Վաչանայնըն տիւշմանլարը Սէգիր տիվա-
 նընա, վէ կէթիրտիւլէր հափիզտէն Տը Կոմիտասը տախի.
 Յօհաննէս Պատրիարգ քալաթա Սօլասընըն վերտիկի
 Լաւմը սունտուլ էգիրէ. Սէգիր տիյնէյիփ՝ տէօնտիւ տէտի
 Տը Կոմիտաս, նիշին սէն քէնտի Սիլլէթինին մէսէպինի
 պրաքտըն, վէ Ֆուէնկ տիւնին քապուլ էթտին. վէ Սիլ-
 լէթի տախի էնսէն սըրա չէքէյօրսուն: Շ'էվապ վերտի
 Տը Կոմիտաս, էֆէնտիմ՝ պէն բաբազ օլտուղում էճիլտէն
 ֆարզ խտի պանա քէնտիմի տօղրու եօլա քօմաք, վէ Ճե-
 մահէթիմէ տօղրույու կէօստէրմէք. Ինճիլի՝ վէ էլ սայրը
 քիթապլարըմըզը զրույուփ փութուֆ օլտում, քի Սիլ-
 լէթիմին եօլունտա եաղլըշլըք վար. պու էճիլտէն տօղ-
 րույու թուլթուում: Պուքրտար սերպէստ Ճէվապա՝ էօր-
 քէյէ չըքըփ Սէգիր, էմր էթտի Տը Կոմիտասըն պաշընը
 վուրմաղա՝ իւշ այաքտաշլարը իլէ պէրապէր: ( ) վաքիթ
 Տը Կոմիտաս եիւրէքլի սէսիլէ տէտի Սէգիրէ. սէն պէնի
 քաթլ էթտիրիյօրսուն նէհաք եէրէ. լաքին պիլմէլիսին
 հուզուրու մաղշէրտէ սուշսուլ քանըմը սէնտէն թա-
 լապ էանէճէյիմ. զիրա սէնին նէֆէսինտիւր պէնի էօլիմէ
 թայըն էտէն: Պու սէօզէր՝ Սէգիրին եիւրէկինէ քօր-
 քու թէհսիր էթտիրիփ, էօրֆիւ չէհրէ իլէ տէտի Պատ-
 րիարգա. պու Բաբազըն քանը սէնին պաշընա օլսուն:
 Պու սէօզէ՝ Պատրիարգ, վէ Տրտէրլէր՝ պէլի էֆէնտիմ,
 սէվապը սանա օլսուն, վէ քանը մապալը պիզիմ՝ պաշը-
 մըզա օլսուն, տէտիլէր:

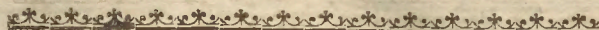

ԵՒԿԻՐՄԻ ՊԻՐԻՆԱՂԻ ՊԼԳ :

Եղև Տէր Կոմիտաս Քահանայ Եկեղեցի օլննիս ճեւաթ
եղնէ :

Լքապինճէ եաքասընտան թուծուի ճեւաթ՝ Տէր Կոմիտասը մերտիվէնտէն աշաղը էնտիրիբէն, Սէզըր՝ Լասաս պաշըյը չաղըրըփ տէտի, քայրէթ էթ շուրարաղը տէօնտիրումյէ, սէնի չըրաք չըքարըրըմ. զիրա եիւրէկի ըռահաթ տէկիլ իտի, կինահաղ առէփն սի՝ ճիլին վերտիղի իչին: Լյլերինի էնտէսինտէն պաղլայըփ՝ չըքարտըլար Տէր Կոմիտասը Սէզըր տիվանընտան. վէ եէթիշտիլէր իսէ ալայ Քէօշկիւնէ՝ ճեւաթ էմր էթտի Տէր Կոմիտասա տիզ չէօքմէյէ, վէ պօյնունու ուզաթ մաղա: Լասաս պաշը եէթիլիփ՝ Տէր Կոմիտասըն սաքալնըր էօփտիւ, վէ ըէճա էթտի էօլիւմտէն քուրթուլ մայա, սանա աճըմազսան՝ էվլատլարընա աճը, էֆէն տիմիզ սանա մանսուպլար վէրիւր, կէլ....: Տէր Կոմիտաս Տէչ ճէվապ վէրմէտի, զիրա՝ Լյրանէալ էն տնէլէ՝ Սաղ մասունու՝ պաշամըշտըր սէօյէմէյէ. պիթիւրտի իսէ՝ տէտի պէն տինիմի ինքեար կէլմէմ. Քրիստիանըմ, վէ Խսանըն քուրլոյում: Օրատան քալտըրըփ ճեւաթ՝ Տէր Կոմիտասը իւչ պաքտաշարը իլէ պէրապէր, Պարմաք քափույա կէօթիւրիւքէն, Սուլթան պայազիթէ եաքըն, Ուրում տէսթօթիլէրի, վէ բաքաղարը պիւր մաթտէ իչլին Քափույա կիտէրլէրտի. պունլար Տէր Կոմիտասը Տաղտէ կէօրտիւքլէրինտէ՝ օրհնութիւնու իստէտիլէր: Տէր Կոմիտաս Յօհաննէս աւետարանիչին իլք Վլուխունու եանի՝ Դիւլէանէ եր Բանն պաշամըշտըր. Պարմաք քափույա վարտըլարսա, Խաանն Խաթի՝ Եղն սէօյլէտի, վէ տէօնիւփ յորդորիլ էթտի պաքտաշարընը քօրքմա մա:

մաղա, վէ Վրոնն հաւատքը իշին սէվինէրէք քան տէգը
մէյէ. վէ չիւնքի ելէրի պաղլը իտի՝ այաղը իլէ եէրէ պիր
խաչ նշանը եազտը, վէ տիզ չէօքիւփ օթուրտու ճէլ
լաթըն էօյինէն:

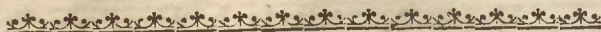
ԵՒԿԻՐՄԻ ԻՐԻՆԱՂԻ ՊԵՊ:

Եւել ՏՐ Կոմիտաս Վահանայնն պաշը չէսլընսի:

Տիզ չէօքիւփ եէրէ օթուրաճաղը մահալտէ՝ Հա-
սաս պաշը թէքրար վէ թէքրար տին թէքրիֆ էթ-
տի, վէ ճէլլաթտա պէրապէր. տէտի ՏՐ Կոմիտաս, սանա
նէ քի էմր օլտու իսէ՝ օնու էլլէ. վէ Հայր Բր, Ողջոյն
սէօյլէյիփ՝ Հաւապոյիդ տախի եարը էթտիսէ՝ ճէլլաթ
պիր վուրուշտա՝ պաշլընը տիւշիւրտիւ. շարաթ կիւնիւ
էօյլէտէն սօնրա, Վեմետրիոս վէպնըն կիւնիւնտէ, Հոկ-
տեմբերին 25 ինտէ. 1707 սէնէտէ: Լ. քապինճէ հավա
թէփտիլ օլուփ՝ իւչ այտըր եաղմուր կէլմէփշտի, զօր-
լու պիր եաղմուր եաղտը. շէօյլէ քի բարի ճանլար միւ-
ճիւզաթ սայտըլար հավանըն պիրտէն պիրէ թէփտիլ օլ-
մասըն: Սէմէքէթ ատէթինէ կէօրէ՝ իւչ կիւն ազիզ թէ-
նի մէյտանտա քալտը. վէ հատսիզ սէյիրճիլէր զէյարէթէ
կիտէրլէրտի: Չօք քիշիլէր շահատէթլիք էթմիշէր օ կէ-
ճէ նուր կէօրտիւքլէրինէ Տէր Կոմիտասըն իւզէրինտէ,
Իւչիւնճիւ կիւնիւ, եանի՝ բաղար էրթէսի Հոկտեմբերին
27 սի, ազիզ Վահատակըն տիւշմանլէրի հէտիյէլէրիլ
Սէզըրէ կիթտիլէր, բէճա էթմէկէ, քի Սէմէքէթ
ատէթինէ կէօրէ՝ եարամազլարըն լէշի կիպի՝ տէնիզէ
աթսընլար ՏՐ Կոմիտասըն թէնինի: Կաքին Սէզըր քոզ-
տու պունլարը, վէ ազիզ Վահատակըն հրքմալընա ի-
զին վէրտի ճայրզընա կէօրէ մէզարէ քոմաղա: Պու սէ,
վինճլի հապէր էթրաֆա եայըլտըյըսա՝ հէր քիշի սէր
պէստ

պեստ օլուի, Պարմաք քափույա քօշտուլար, օլ աղիզ
Նահատակըն թէնինի թափօր իլէ՝ Վերեզմանա կէօ
թիւրմէկ իշին:

ԵՒԿՐՄՒ ԻՉԻՆՆԻՆԻ ՊԸՊ:

Եղև Նահապուլն իննէն ինն կէօթ-լէս:

Տր կոմիտասըն հըսըմլարը՝ Յօհաննէս Պատրիարգ-
տան ճ'աղ խտէտիլէր. լաքին նէ ճաղ վէրտի, վէ
նէ Տրտէր կէօնտէրտի. հոռոմլարըն Բաթրիկի՝ քայսէրի.
Եպիսկոպոսու Կիպրիանօս, իշիթտիյիսէ քի հէմ ճաղ-
սըզ, հէմ Տրտէրսիզ քալտըրաճաքլար աղիզ Նահա-
տակըն թէնինի, Յօհաննէս Պատրիարգա նիսպէթ՝ հէմ
ճաղ կէօնտէրտի, հէմ Սնտրապօլիտիլէրինի, վէ Վա-
հանայլարընը կէօնտէրտի, քի զկնէթ իլէ մարտիրոս
մասունքլարը կիպի՝ Վերեզմանա քօսունլար աղիզ թէ-
նինի: Ի՛յ իմտի կէօրիւլմէտիք իհիթլամ իլէ կէօթիւր-
տիւլէր Պալլաքլայա, վէ Վէօմիւրճեանց սինսիլէսինին
գերեզմանլոզընա՝ եերլէշտիրտիլէր Ելլահըն թալէհլի
քուլունու: Սէ պէօյլէ թէքմիլ օլտու՝ Ելլահտան իւ-
կիւթէնմիշ Վէօմիւրճեանց սօյունտան, Տր կոմիտաս
Վահանայնըն՝ նահատակութիւնու:

Ս Օ Ն Բ Ի Լ Ը Մ

ՄԵՐԱՏ ԵՓԷՆՈՒՄԻՊ քէնտի սէվկիւլիւ քու-
 արընը հէր պիւրիսին ամէլինէ կէօրէ սուրբ
 ՄարթայուԹիտա իւճէ փառքա նայըլ էթտիք-
 տէն սօնրա՝ կէօրիւրիւզ քի պու տիւնեատէ
 տախի անլէրի պէօյիւթմէք իստէր, պիւտիւր-
 մէք իչին պիզէ անլէրին նէ՛ Թիւրլիւ սալթա-
 նաթա մալիք օլտուքլարընը կէօյլէրտէ: ՄԵ-
 րԱՏ ԵՓԷՆՈՒՄԻՊԻՆ պու միսիլի էյիքտարըլ-
 զընը էյիճէ աշնամաք իչին՝ Փիքր էտէլիմ՝
 սք Պրիգօր լուսաւօրիչ պապամըզըն վարքը-
 նը: Պարթև սինսիլէսինտէն պիւ քիշի իւ-
 կիւթլէնտի ՄԵՐԱՏտան, նիւսիւպէթլի իս-
 կէնճէլէրէ տայանտը, վէ պիւթիւն պիւ ՍԻԼ-
 լէթի լուսաւօրիլ էթտի. էնճամընտա զահ-
 մէթլէրինին վէ իսկէնճէլէրինին իւճիւրէ-
 Թինի ալտը սք ՄարթայուԹտա՝ Մահապետլէրին,
 Մուքեալլարըն, վէ Շայրապետլէրին տէրէճէ-
 սինտէ: Պունտան մատէ կէօրիւրիւզ՝ քի պու
 տիւնեատէ տախի ՄԵՐԱՏ ԵՓԷՆՈՒՄԻՊ պէօյիւթ
 տիւ քէնտի սէվկիւլիւ վէ էմէքտար քու լու-
 նու. զիրա պին տէօրթ Եիւզ սէնէտէն պէրի
իսմ

իսմ իլէ եաշայօր տիւնեա իւզերինտէ. վաբբը
 վէ իսկէնճէլէրի օքունոյօր քիթապլէրտէ, վէ
 հէր թիւրլիւ լիսանտէ. հէսապսրզ ճանլար
 հէր Սիլլէթտէն Սք թանըյրփ՝ քէնտիլէ-
 րինէ բարեխօս թութմուշլարտըր : Լ.գիզ
 մասունքլարը նէրէտէ պուլունուրսա՝ հազնէ
 կիպի սաքլանըտօր. վէ հէզարէն պին Ջերմե-
 աանդ ճանլար պիր քիւճճիւք փարշասընը էլէ
 կէթիրմէք հավէսինտէ տիրլէր : Լէօր քի
 նիճէ Լուսաւորիշ պապամըզ կէօյլէրին փառ-
 քընա նայիլ օլտու իսէ, օնուն կիպի վէ պու-
 տիւնեատա ինսանլար պէյնինտէ շան պուլ-
 տու : Պունա քէզալիք՝ Լլլահըն ազիզ
 քուլու Տը կոմիտաս, էօլիւմիւ անճնա ուլ-
 տըլընտա՝ կէօյլէրտէ Սարտիրոսլարըն փառ-
 քընա լսյրք օլտու : Պունտան մատէ իստէտի
 Լլլահ էֆէնտիմիզ պէօյիւ թմէք քէնտի քու-
 լունու տիւնեա իւզերինտէ. զիրա պաշը քէ-
 սիլտիկի կիւն՝ պէօյիւք Լլլէիլէրին պիրի,
 թէզ վարի սիւրէթինի չէքտիրիփ՝ Տը կոմի-
 տասըն վարքընը տախի քրսաճա եազըփ քի-
 թապա կէշիրտի : Իքինճի՝ Լլւրոպիանըն տէվ-
 լէթլէրինէ Տը կոմիտասըն մէրթլիզինի, վէ
 քան տէօքտիւզիւնիւ պիլտիրտի : Լլլիմ
 քիմնէլէր՝ վարքընը եազմաղա չափուք հավէս
 էթտիլէր. վէ նիճէ Իլք քէլամըմըզտա թա-
 ռիֆ էթտիք՝ Գերեզմանը զիարէթ եէրի օլ-
 մուշտուր իսթամպօլ ճէմահէթինէ, տօք-
 սան

սան սէնէտէն պէրի հէր քիշինին մուհապէթի
սէօնմէյիփ՝ կիւն պէ կիւն ալէֆլէնմէտէտիր ։
( )լան միւճիւղաթլարը ֆարզօլայըտը պուն
տա պիլտիրմէք՝ պէօյիւք պիւ քիթապ տօլար
ըտը ։ Եօլիւմիւնէ սէպէպ օլանլարըն նիւսիւ
պէթլի քաղէլէրէ կէլմէլէրի՝ ճիւմլէյէ պէյան
տըր ։ Եյ իմտի աշիքետրէ կէօրիւնիւր՝ քի
Լլաճ էֆէնտիմիլ քէնտի հաւատարիմ քուլ
լարընը սք Լըքայուլթիտա սէվինտիրտիքտէն
սօնրա՝ պու տիւնետտէ տախի ծնլարը պէօյ
իւտիւր ։ ( )լա քի պիլտէ ծնլարըն շիֆայէթ
ճիլիկի իլէ սք Լըքայուլթիտա փառքընա լայըք
օլայըղ . ամէն ։

Պունու տախի իշարէթ իտէրիլ պուրա
ճըքտա , քի պու վարքը եազտըղըմըզտա ,
Տք Կոմիտասը՝ Սք , եա Սարտիրոս , եա Լ
րանէլի տէմէք հաթտիմիլ օլմատըղընտան ,
Փաքթա՝ Լլահըն ալիլ չուլն Տք Կոմիտա
Քահանայ տէտիք ։ Օիրա պու վճիուի ընդ
հանուր Եկեղեցիտէն պէրլէրիլ ։

Ֆ Ի Հ Ի Ս,

եանի

Յ Ե Ն Կ:

Ել-ը.

- Ի. Լք քէլամ . . . . . 3.
- Ե. Պապ. Եղիզ Տր Կոմիտաս Վահանայնն սինսիլէսի 9.
- Բ. " Եղիզ Տր Կոմիտաս Վահանայնն կէնձ
եաշնտա թէրպիլէ օլմսոր . . . . . 10.
- Գ. " Եղիզ Տր Կոմիտաս Վահանայ օլմսոր . . . . . 11.
- Դ. " Եղիզ Տր Կոմիտաս Վահանայնն ուղ-
ղախառ օլմսոր . . . . . 12.
- Ե. " Ուղղախառլարն սէրպէստլիկի Խաթամ-
այօլտա . . . . . 14.
- Չ. " Հալածանք պաշտօնը Խաթամայօլտա, ա-
ղիզ Տր Կոմիտաս Վահանայ քաշտը
Երուսաղէմէ . . . . . 15.
- Ի. " Եղիզ Տէր Կոմիտաս Վահանայ Երու-
սաղէմնէ տեօնտիւ Խաթամայօլա . . . . . 16.
- Բ. " Տր Կոմիտասն թէքրար կիզէնմէսի . . . . . 18.
- Թ. " Եղիզ Տր Կոմիտաս Վահանայ պիրաղ
վաքիթ միտանա չըքըփ կէնէ կիզէնտի 19.
- Ժ. " Եղիզ Տր Կոմիտաս Վահանայ էվտէ կիզ-
էնիի Ողբունու եազտը . . . . . 21.
- ԺԵ. " Եղիզ Տր Կոմիտաս Վահանայնն Ողբու. . . . . 22.
- ԺԲ. " Եղիզ Տր Կոմիտաս Վահանայնն էվնի
պասրի հափիզ էթտիլէր . . . . . 25.
- ԺԳ. " Տր Կոմիտաս կէնէ սաքլանտը էվնտէ . . . . . 26.

ԺԴ.

ժ.Վ.Պապ. Իզմիրըն Յօհաննէս Պատրիարքըն իշէ	
պաշլամնսը, վէ ինսանլարըն զայի՛նլի.	27.
ժ.Ի. " Ըզեզ Տը Կոմիտաս Վահանայըն թու-	
թուլմասը	28.
ժ.Օ. " Ըզեզ Տը Կոմիտաս Վահանայը չըքար-	
տըլար Վէզըր տիվանընա	30.
ժ.Ե. " Ըզեզ Տը Կոմիտաս Վահանայը կէօթիւր-	
տիւլէր քալաթա Սօլլասընա	31.
ժ.Բ. " Ըզեզ Տը Կոմիտաս Վահանայըն Իլամը-	
նըն եազըլմասը	32.
ժ.Թ. " Ըզեզ Տը Կոմիտաս Վահանայը թէքրար	
Վէզըր տիվանընա չըքարտըլար.	34.
Ի. " Ըզեզ Տը Կոմիտաս Վահանայըն էօլիմէ	
թայըն օլմասը	35.
Ի.Ը. " Ըզեզ Տը Կոմիտաս Վահանայ թէսլիմ	
օլունտու ճէլլաթ էլինէ	37.
Ի.Բ. " Ըզեզ Տը Կոմիտաս Վահանայըն պաշը	
քէսիլմէսի	38.
Ի.Պ. " Ըզեզ Նահատակըն իհթիլամ իլէ կէօ-	
միւլմէսի	39.
Սօն քէլամ	40.

